

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 <http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 26 (2355) Год XLVI

Беласток 1 ліпеня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Найбліжэйшыя суседзі

Напярэдадні канікул (20 чэрвоні) на вучэнцы другога класа Агульнаадукацыйнага ліцэя н-р 10 у Беластоку запrezентавалі свае доследы беларускай нацыянальнай меншасці на Беласточчыне. Гэтая выстаўка, пасля дэкады дэмакраты і свабоды слова, стала ў нейкай ступені праверкай ведаў маладых беластоцкіх палякаў пра іхніх суседзяў-беларусаў і нацыянальнай цярпімасці.

Настаніца ліцэя н-р 10 Уршуля Вашкевіч напісала праект „Найбліжэйшыя суседзі” і атрымала на яго грант з Цэнтра грамадзянскай адукцыі Польшча-Беларусь. З лютага гэтага года на вучэнцы У. Вашкевіч правялі экспкурсіі ў Бельск і Гайнайуку ды сустрэліся з некалькімі асобамі, якія выступілі перад імі з лекцыямі пра прафы чалавека, беларускую школьніцтва на Беласточчыне, гісторыю, музыку і літаратуру Беларусі. Усё гэта стала пунктам відзінца грунтоўнейшых доследаў ліцэістамі беларускай меншасці, якія завяршыліся выстаўкай, на стэндах якой прадстаўляліся беларускую школьніцтва, літаратура, гісторыя, музычныя інструменты, царкоўная архітэктура, рэлігійныя сімвалы, адзенне (на саміх ліцэістах), быў нават стол з абрусам, святы кут і традыцыйная печ. Адна з ліцэістак — Агнешка Шчапура — напісала ўражальнае эсэ пра тое, як экспкурсіі па Беласточчыне і сустрэчы з людзьмі адмянілі ейную ўяву пра беларусаў: ад стэрэатыпу чаўнака на базары па вул. Юравецкай да ўсведамлення прысутнасці асобнага народу з паўнакроўнай гісторыяй, культурай, літаратурой, ... Прывітальная бальшыня грамадства, напісала ў заключенні ліцэістка, не ўсведамляе сабе гэтага багацця.

У даным выпадку ўсведамленне адбылося дзякуючы дадатковым заняткам, невядлікаму гранту і настаўніцы, якая ў Беласток прыехала з... другога канца Польшчы, з Сілезіі. Калі б не шчаслівае супадзенне гэтых трох акалічнасцей, наўрад ці падобнае магло б адбыцца ў Беластоку ў рамках звычайнай школьнай праграмы. Актуальна ў даросласці уваходзяць асобы народжаныя ў 1983 годзе. Навучэнцы У. Вашкевіч пашпарты атрымаюць праз год. Усе яны сваю адукцыю пачалі ў палітычнай свабоднай Польшчы, якая сёння стаіць на парозе Еўрасаюза. Прагнае ведаў пакаленне сэнняшніх ліцэістаў раней ці пазней апыненца пад ціскам дзвюх супрацьстайных сіл — засценкавага варыянту каталіцтва і єўрапейскай адкрытыасці на свет. Каторы арыенціруюць выбиранці для сябе ліцэісты ў дарослым жыцці — спраўва не адно іхняга свабоднага выбару, але і сямейнага ды школьнага выхавання, традыціі. Выстаўку пра беларусаў ліцэісты падпісалі думкай Уільяма Джэймса: „Адмяніоўчы свае адносіны да свету, чалавек у змозе адмяніць сябе”.

Аляксандар Максімюк

Урачыстая паніхіда над магілай кампазітара.

Вярнуўся праз сорак гадоў

Ганна КАНДРАЦЮК

— Чаму чакалі мы сорак гадоў, каб кампазітар Тарасевіч вярнуўся ў Саколку? Так было запланавана і яго загадка паясняецца ў самай лічбе сорак, бо:
— На сорак гадоў трэба пакінуць месца пасля чумы.
— Сорак гадоў трэба было Майсею вадзіць ізраільцян па пустыні, каб вымерлі тыя, што памяталі жыццё ў няволі, каб пасля, вольных і чистых нашчадкаў завесці ў зямлю абетаваную.

— І сорак дзён мужчыну нельга наблізіцца да жанчыны пасля родаў...
Гэта фрагмент памінальнай прамовы ў гонар Яна Тарасевіча, якую ў сяброўскім кругу выказаў мецэнат Пётр Юшчук з Беластока.

* * *

16 чэрвоні г.г. пра Яна Тарасевіча заставіла ўся Саколка. Проста — зноў задзейнічала добрая выпадковасць і добрыя людзі. Аднак па чарзе...

Раніцай 7 чэрвоні, я закончыла артыкул „Да ўгодкаў Яна Тарасевіча”. Каб падзякаўца свайму герою за натхненне, я рагыла заказаць паніхіду.

Званю ў Саколку. Гутарым пра гадавіну, пра артыкул, які праз тыдзень пакажацца ў „Ніве” і пра кружэлку з музыкай кампазітара, якая выйшла ў Варшаве.

— То прыязджайце 16 чэрвоні, — кажа бацюшка. — У нас на могілках свята мучаніці дзеўзы Паўлы. Будзем маляцца за ўсіх нашых памерлых і разам будзем упамінаць Яна Тарасевіча.

— Лепшага сцэнаряя не прыдумаць, — кажу ў рэдакцыі, — святкаванне гадавіны самое арганізавалася!

Хутка артыкул папаўняем інфармацыяй пра паніхіду. Ёсьць вольнае месца побач з тексту з нагоды гадавіны.

* * *

16 чэрвоні, субота. Вялікае хваляванне і недаспаная нач — як усё атрымаецца? У Саколку, разам з Аліцыяй Петрушук з Рады Беласток і дачушкай Наталькай паспяваем на „Верую”. Наро-

Аліцыя Багінска, вучаніца Яна Тарасевіча.

шымі парафіянкамі і ўціснуць ім значкі і плакаты „Рацыі”. Разам ідзем на магілу кампазітара, каб запаліць першыя лампадкі. Добра тут чуваць усю багаслужбу, бо магіла Тарасевіча не падалёк капліцы.

[працяг 3]

Вяртанне моды на вышыванкі

На Беласточчыне беларуская мова мае яшчэ меншы адсотак прыхільнікаў, чым у Беларусі. Нават зоркі нашай эстрады, якія спяваюць на беларускай мове, размаўляюць выключна на польскай. Для шматлікіх асоб беларуская мова стала інструментам неабходным для выканання службовых абавязкаў.

[беларускасць 4]

Помнік усім у вочы коле

Першы праект помніка, на якім красавалася Пагоня, быў зменены на такі, у якім акцэнтавалася сімваліка больш тыпова праваслаўная. Паўгода пасля чакання якога-кольків адказу, прыйшоў ліст, у якім яшчэ раз Згуртаванне было пайнфармавана аб адмоўным стаўленні гарадскіх улад да гэтай ідэі.

[памяць 4]

У асяродку культуры кіпіць жыццё

ГОК у Орлі са снежня 1999 года ўзначальвае Міраслава Шайкоўская. Пад яе кіраўніцтвам ГОК дзейнічае дынамічна. І хція Міраслава Шайкоўская па прафесіі медсястра, увяляла шмат новых культурных мерапрыемстваў.

[актыўнасць 8]

Цішэй едзеш — далей будзеши

З гаспадаром, сярэдняга ўзросту, не стаў я гаварыць пра вытворчасць, але пра творчасць. Размова атрымалася на здзіў канкрэтнай. Мой суразмоўца не падаўся ў хату, каб адтуль выносіць запісаныя строфамі сшыткі; з кішэні летніка выняў трэйдераў на зложаныя карткі сваёй анталогіі.

[сатырык 9]

Вандроўка з Вейгерова ў Пясніцу

14 чэрвоні, як штогод, гданьскія беларусы ладзілі вандроўку па наваколлі. На гэты раз выбраліся яны ў Вейгерова — горад за Гдыняй. У вандроўцы ўдзельнічала 12 асоб: ад наймалодшай чатырохгадовай Олі Матысюк, да найстарэйшага, штогадовага ветэрана Алеся Юзловіча. А прайшлі яны каля 20 км.

[турызм 9]

Сцежскі і дарожскі

Восенню 1939 года, калі Дзмітрыю было пятнаццаць гадоў, прыйшлі саветы, якіх ён горача вітаў. Паступіў ён на вячэрня курсы, пасля якіх паслалі яго ў Фабрычна-заводскую вучылішча ў Чарлянцы, дзе засталася яго вайна. Вярнуўся ён дамоў і каб не трапіць на прымусовую работу ў Прусію, пайшоў працаўца на чыгунку.

[устасіны 10]

Беларусь — беларусы

Выбарчая гонка пачалася

Калі парадаўноўваць кампанію па выбарах презідэнта Беларусі са спартыўнымі спаборніцтвамі па бегу, уяўляецца наступная карціна. Адзін з бегуноў стартаваў значна раней за астатніх. Ён бяжыць у добрым абутку па роўнай і чистай дарожцы. Яго супернікі скучуць са звязанымі нагамі, зусім без абутку. На іх шляху раскіданыя бітае шкло і вострае каменне.

Выбары прызначаны на 9 верасня. Згодна выбарчаму закону, які быў прыняты паслухміным Аляксандру Лукашэнку парламентам, усе патэнцыйныя кандыдаты да 15 чэрвеня павінны быті сфармаваць сваё ініцыятыўныя групы па зборы подпісаў і падаць заяву ў Цэнтрвыбаркам аб реєстрацыі груп. З 21 чэрвеня пачаўся збор подпісаў выбаршчыкаў за реєстрацыю кандыдатаў у презідэнты. Неабходна сабраць не менш 100 тысяч подпісаў. На гэта даецца месец часу. Пасля праверкі Цэнтрвыбаркамам сапраўднасці падпісных лістоў, з 5 па 15 жніўня будзе адбывацца реєстрацыя кандыдатаў. Толькі пасля гэтага можна будзе адкрыта весці выбарчу агітацыю.

Аднак гэта датычыць толькі супернікаў Аляксандра Лукашэнкі. Ён сам сваю агітацыйную кампанію пачаў ужо даўно. Прамовы Лукашэнкі на селектарных нарадах, усенародных сходах, парламенцкіх сесіях і г.д. транслююцца па радыё і тэлебачанні па некалькі разоў. Заўсёды закранаеца ў іх тэма выбараў. Прамоўца звычайна кажа, што яго выступ не звязаны з вы-

барчай кампаніяй і пачынае усхваляць сябе і ганьбіць апазіцыю. Адначасова выходзяць грубыя да непрыстойнасці тэле- і радыёперадачы пра магчымых канкурэнтаў А. Лукашэнкі. Паглядзеўшы ці паслушаўшы іх, неангажаваны ў палітыку чалавек можа паставіць пытанне: „Чаму гэтых злачынцаў яшчэ не расстралілі?”

Апраўдацца апазіцыйныя кандыдаты змогуць толькі пасля 15 жніўня, калі па законе ім павінны прадставіць нейкі час для выступаў у дзяржаўных СМИ. Але цікава, ці галасоў канкурэнтаў не заглушыць шматгадзінная контрпропаганда верных служкаў рэжыму. Што так будзе, сведчаць падзеі апошніх дзён. Дастаткова было расійскому тэлебачанню ў адной інфармацыйнай праграме 10 чэрвеня прадставіць некалькі хвілін для выказвання сваіх думак пра сітуацыю ў Беларусі і расійска-беларускія адносіны чатыром магчымым супернікам А. Лукашэнкі, а сразу беларускім дзяржаўным СМИ абвінавацілі вядучага перадачу і расійскіх тэлебачанне ва ўсіх смяротных грахах. А 11 чэрвеня трансляцыю расійскіх тэлеканалаў у Беларусь наогул адключылі на паўдня. Такая рэакцыя беларускіх улад зразумелая. Пераважная большасць жыхароў краіны амаль не глядзіць беларуское тэлебачанне. На Беларусь транспіруюцца чатыры расійскія тэлеканалы. Яны значна сучаснейшыя, цікавейшыя і робяцца на больш прафесійным узроўні за беларускія. Таму расійскі фактар будзе адыгрываць не

апошнюю ролю ў беларускай выбарчай кампаніі. Каго з кандыдатаў падтрымаюць на Крамлі, той будзе раскручвацца ў тэлефіры. Зараз нельга адзначана сказаць, што гэта будзе А. Лукашэнка. Днямі беларускія недзяржаўныя газеты перадрукавалі паведамленне маскоўскага агенцтва Ю. С. Ньюс, паводле якога Савет бяспекі Расіі прыняў неафіцыйнае рашэнне абмежаваць прысутнасць на расійскіх тэлеканалах Аляксандра Лукашэнкі. Адначасова плануецца пропагандаванне двух прамаскоўскіх кандыдатаў — былога кіраўніка презідэнцкай адміністрацыі Леаніда Сініцына і дачку Пятра Машэрава — Наталлю.

19 чэрвеня беларуская Цэнтральная выбарчая камісія зарэгістравала ініцыятыўныя групы па зборы подпісаў грамадзян за вылучэнне ў кандыдаты ў презідэнты дваццаці двух прэзідэнтаў. Чатыром жадаючым пазмагацца за вышэйшую пасаду ў краіне было адмоўлена.

У час падачы спісаў сваёй ініцыятыўнай групы ў ЦВК Аляксандр Лукашэнка „папрасіў” старшыню Цэнтрвыбаркама Лідзю Ярошыну зарэгістраваць усіх жадаючых. „Просьба” начальніка — закон для падначаленага. Камісія не змагла зарэгістраваць толькі чатырох прэзідэнтаў. Трое падалі „ліпавыя” спісы ініцыятыўных груп, а адзін — не з'яўляеца ўраджэнцам Беларусі. Асобы няудачнікаў не былі дагэтуль вядомы беларускаму грамадству. Іх прозвішчы праз пару дзён напэўна забудуць нават сябры ЦВК. Вядомым у палітыцы людзям не было адмоўлена.

Кандыдаты ў презідэнты ўяўляюць даволі стракатую кампанію. У першую чаргу гэта „пяцёрка” патэнцыйных кандыдатаў, якіх падтрымлівае Каардынайная рада дэмакратычных сіл Беларусі: старшыня афіцыйных прафаюзаў Уладзімір Ганчарык, былы старшыня Гродзенскага аблвыканкама, старшыня Аўяднання „Рэгіянальная Беларусь” Сямён Домаш, былы міністр абароны Павел Казлоўскі, лідэр камуністаў Сяргей Калякін, былы прэм’ер-міністр Міхаіл Чыгір. Зарэгістравалі і групу Зянона Пазняка, нягледзячы на яго пяцігадовую эміграцыю. У іншым выпадку, гэта была б добрая падстава адмовы. Аднак памяркоўная пазіцыя Цэнтрвыбаркама не азначае, што Аляксандр Лукашэнка раптам стаў дэмакратам і вырашыў сумленна пазмагацца за прэзідэнцкое крэсла. Яму выгадна, каб імя сапраўднага канкурэнта згубілася паміж двума дзесяткамі іншых. Напэўна

сябры ініцыятыўнай групы А. Лукашэнкі па хатах асабліва хадзіць не будуць. Неабходных 100 тысяч подпісаў яму забяспечаць у любым выпадку. А вось іншым прыйдзеца пахадзіць ад дзвярэй да дзвярэй. Можна ўяўіць, куды будзе пасылаць зборшчыкаў подпісаў і саміх кандыдатаў сярэднестатыстычны грамадзянін Беларусі, калі да яго ў кватэру дваццаць адзін раз з'яўляца незнаёмыя людзі і прапануюць запоўніць падпісны ліст. Такім чынам будзе забяспечана адмоўнае стаўленне часткі грамадства да канкурэнтаў яшчэ да пачатку агітацыйнай кампаніі. Гэта дае падставы меркаваць, што ці не большасць прэзідэнтаў падстаўныя ўладамі людзі. Яны не маюць шансаў нават сабраць подпісы, але патрэбную А. Лукашэнку справу зробіць.

З тae самае прычыны, калі групам Сямёна Домаша, Зянона Пазняка, Міхаіла Чыгіра і Сяргея Антончыка атрымаеца прадставіць у ЦВК неабходную колькасць падпісных лістоў, усіх іх хутчэй за ўсё зарэгіструюць у якасці кандыдатаў. Яны расцягнутыя у розныя бакі галасы дэмакратычна настроеных выбаршчыкаў. Амаль нерэальна, каб нехта зняў сваю кандыдатуру на карысць іншага. У выпадку Зянона Пазняка гэта проста немагчыма. Ён ужо раз называе сябе адзіным не прамаскоўскім кандыдатам і абаронцам нацыянальных інтарэсаў Беларусі. З'явіліся падставы лічыць, што З. Пазняк мае рацыю. Яго ініцыятыўная група адзінай выказала пратэст Цэнтрвыбаркаму з нагоды адмовы выдаць пасведчанні зборшчыкаў подпісаў і падпісныя лісты на беларускай мове. Дарэчы, нават у часы Савецкага Саюза ўсе паперы, што датычылі выбораў друкаваліся па беларуску. Але наўрад ці Зянон Пазняк зможа выйграць выборы, занадта мно-га бруду выліла на гэта імя лукашэнкаўская пропаганда і пяцігадовая адсутніця у Беларусі не прынесла папулярнасці. Аднак у многіх сядомых беларусаў не падымеца рука выкрасліць прозвішча Пазняка з выбарчага ліста.

Найбольш складанай можа стаць працэдура реєстрацыі ў якасці кандыдатаў такіх прэзідэнтаў як камуніст Сяргей Калякін і „ліберал-дэмакрат” Сяргей Гайдукевіч. Яны могуць адцягнуць частку галасоў ад Лукашэнкі. Але ў „апошняга дыктатора Еўропы” ёсьць галоўныя козыр — паслухміная Цэнтральная выбарчая камісія, якая будзе выносиць канчатковое рашэнне па падліку галасоў.

Зміцер КІСЕЛЬ

„Рота” раздражняе вертыкальшчыкаў

Дзіўнае здарэнне адбылося на пачатку чэрвеня ў Доме культуры мястэчка Воранава Гродзенскай вобласці ў час гала-канцэрта мясцовых калектываў, што праходзіў у межах X Агульнабеларускага фестывалю польскай песні, які штогод арганізуе Саюз паліякаў Беларусі.

У канцэрце, які доўжыўся амаль чатыры гадзіны, прынялі ўдзел каля 20 польскамоўных калектываў з Воранава, Беняконяў, Пагародні, Радуні, а таксама ансамбль „Хабры” з Гродна ды эстрадныя гурты з Ліды і Ваўкавыска. Усе ўдзельнікі атрымалі ў якасці ўзнагароды крышталныя кубкі, выкананыя архітэктурнай пакою „мемарыяльнага пакою”, дык яго адрамантавалі паліякі з Гданьска, і знаходзіцца ён на месцы колішняга офіса абласной філіі Саюза беларускіх пісьменнікаў. (Узамен начальнікі ад культуры далі мясцовым літаратарам паўпадвальны пакойчык у Доме народнай творчасці — аўт.) Зразумела, што ўсе прысутныя не моглі змяніцца ў памяшканні, таму да „мемарыяльнага пакою” выстраілася вялізная чарга. Але яна хутка растаяла, бо экспанатаў, тым больш аўтэнтычных, у „музеі” няшмат. Некаторыя выступуці казалі, што гэта толькі першыя крокі да стварэння сапраўднага Дома-музея Элізы Ажэшкі ў Гродне.

Ад імя консульства Рэспублікі Польшча ў Гродне выступіў намеснік генконсула Рэніслай Вальтэр. Найбольш цёплымі атрымаліся слова старшыні Таварыства гродзенцаў у Варшаве Люцыі Грабоўскай і яе намесніка Мечыслава Юшкевіча. А вось палышчызна старшыні

наймыслові да фестывалю на бярозаўскім шклозаводзе „Нёман”.

Напрыканцы імпрэзы віцэ-старшыня Саюза паліякаў Беларусі Веславу Кейляк прапанаў прысутным праспіваць гімн сусветнай палоніі „Рота”, які заўважыў выклікае раздражненне ў беларускіх уладных структурах, гэтаксама як герб Пагоня. У знак пратэсту залу воранаўскага Дома культуры дэмантраваў пакінуну адзін чалавек. Як выяснялася, гэта быў чыноўнік мясцовай вертыкальшчыкі, які прысутнічаў на фестывалі інкогніта.

Марцін САЛОДКІ

Новае праўленне „Хаткі”

16 чэрвеня г.г., у суботу, у Сопаце адбыўся з'езд Беларускага культурнага таварыства „Хатка”, якое гуртуе беларусаў Памор'я. Пасля аблеркавання спраўвадзач праўлення і рэвізійнай камісіі з дзейнасці ў 1997-2001 гадах адбыліся

перавыбары ўлад. На чарговыя чатыры гады было выбрана новае праўленне: Лена Глагоўская — старшыня, Чэслай Мекін — намеснік старшыні, Міхась Купцэль — скарбнік, Уладыслаў Страшэвіч і Мацей Канапацкі — члены. (лг)

Вярнуўся праз сорак гадоў

[1 ♂ праца]

— О! Ёсьць і тэлебачанне. I разам наш Алік Максімюк, другая па майё Натальцы асoba, якая прыбыла на святкаванне гадавіны не з прафесійнага абавязку, а проста... На дадатак сёння Алік у добрым настроі і выручае мяне ад фотаапарата і хвалючага абавязку.

* * *

Даяздаюць чарговыя ўдзельнікі з Беластока. Ёсьць ужо Віктар Швед з вершам. Усю ноч пісаў твор „Яну Тарасевічу” ў саракагодзе смерці. Разам дачушка паэта Наталька і мецэнас Пятро Юшчук з дачушкамі Эляй і Касяй, пасля яшчэ прыбудуць Лідка і Ганка Пякарскія з бацькамі. I спадарыня Аліцыя Багінскія, вучаніца Яна Тарасевіча, у сваю чаргу настаўніца ігры на піяніна названых дзяўчынек.

Дзяўчынкі актыўна ўключаюцца ў святкаванне. Спрытна, бы вавёрачкі, нясуць у народ „Ніву” і „Czasopis”.

— A ja po rosyjsku nie umiem, — сумніваецца спачатку маладая дзяўчына з Саколкі, пабачыўшы „Ніву”.

— Тоў то по bialorusku, — насы маляві памочніцы бянтэжаць дзеўку.

— A, to bardzo dobrze, — бярэ „Ніву” і прыціскае да грудзей, як нешта каштоўнае.

— А больш не маецце? Больш не маецце? Маецце?.. — пытаюць з кожнага боку людзі.

Праз момант чуем як пра Яна Тарасевіча гутараць і калі царквы, і калі магіл. Прыйдым множацца фантастычныя расказы і легенды:

— Ці не будзе гэта бацька таго Тарасевіча, што карціны малюе?

— Не, гэта той лекар, што калісь у Саколцы людзей лячыў і пасля пакончыў сваё жыццё самагубствам.

* * *

Даходзяць таксама людзі з самой Саколкі: Іаланта і Карль Вільчынскія, герой рэпартажу „Круг па гарадзенскім гасцінцы”. Пан Карль ахвотна гутараць з журналістамі.

— Памятаю Тарасевіча як заходзіў да мае бабулі.

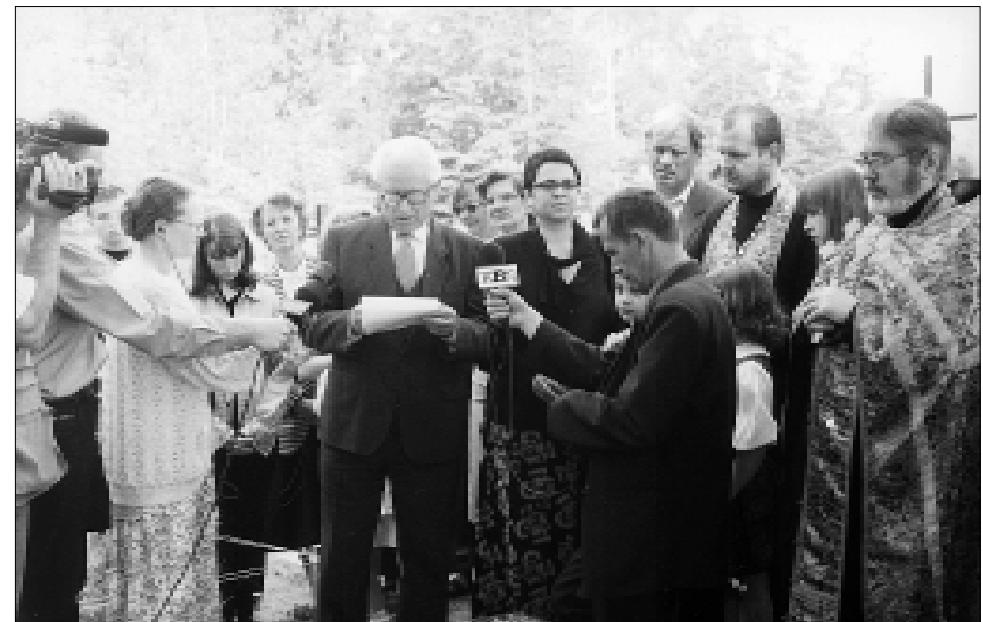
Гэта было яшчэ да вайны, калі Карль Вільчынскі быў вучнем паўшэхнай школы і жыў у сваёй бабулі па вуліцы Гродзенская 8.

У час агульной паніхіды, у пачатку, разам з мучанікамі ўпамінаеца імя *Ivana*. Айцец Уладзімір Місеюк, верны чытач „Нівы”, найлепш у Саколцы ведае гісторыю кампазітара. У агульной пропаведзі найперш упамінае мучаніцу дзеву Паўлу, якая тайком па-хрысціянску пахавала жорстка забітых Кільяна і Лук'яна, за што заплаціла сваёй галавой. Далей пра пакутнае жыццё Яна Тарасевіча... Стаячыя побач жанчыны ўціраюць слёзы.

Раптам: гляджу ўбок ды не могу паверніць. Побач царквы кружиць яшчэ адзін славуты Віктар. Так, гэта ён — бард Віктар Шалкевіч з Гродна.

Ведаем моцныя сувязі Яна Тарасевіча з Гроднам; прысутнасць Шалкевіча — неадлучнае звязно ў сённяшнім святкаванні.

— Мне бліжэй з Гродна ў Саколку,

Віктар Швед чытае верш „Яну Тарасевічу”.

Віктар Шалкевіч і Барбара Пякарская, у фоне Лідка Пякарская і Наталька Кандрацюк-Сяргубская, вучаніцы Аліцыі Багінскай.

як вам з Беластока, — адказвае на здзіўленне Шалкевіч.

* * *

Пасля хрэснага ходу і агульной паніхіды ўся царква ідзе на магілу.

— Людзі з тэлебачання хоцуць запісаць, як тут мы святкуем, і паказаць гэта ў Мінску, — кажа сваім прыхаджанам айцец Уладзімір.

Паніхіда мае ўрачысты настрой. Спяваяе па-анёльскую хор. Адспяваная малітва плыве праста ў неба, і з-за хмар

прабіваеца сонца і пачынае яшчэ мацней грэць. Праз спеўхору прабіваюцца галасы дзяцей, вучаніц пані Багінскай.

У час калі „Вечную памяць” праспяваюць усе прысутныя, па спіне пройдуть халодныя дрыжыкі. Пасля яшчэ айцец Уладзімір скажа на прыгожай беларушчыне другі раз памінальнае слова. Урачысты настрой падтрымае нахёны верш Віктара Шведа.

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота Аляксандра МАКСІМЮКА

Віктар ШВЕД Яну Тарасевічу

(у саракагодзе смерці)

Прышлі да Цябе, маэстра,
Памаліцца на магілу.
Твая музыка аркестрам
Казачным заварожыла.

У ёй столькі эс прыгажосci,
Цёплых сонечных праменняў,

І парываў маладосci,
Паэтычнага натхнення!

Хоць прайшло саракагодзе —
Ты ізноў да нас вярнуўся.
Ты жывеш у асяроддзі,
Уваскрас у Беларусі.

Хай Табе спакойна спіца.
Пад апекаю Анёлкаў.
Безутынна няхай сніца
Беласток, Шындель, Саколка!

Месца дарослых занялі маладыя радныя.

З выпадку 50-годдзя з дня прысваення Гайнаўцы гарадскіх праву і Дня дзіцяці 1 чэрвеня 2001 года адбылося пасяджэнне Рады моладзі, якую састаўляюць вучні гайнаўскіх гімназій. Дыскусіям моладзі прыслухоўваліся радныя, бурмістр горада і стараста павета. Зап’янілі яны, што пастановы маладых самаўрадаўцаў будуць разглядацца мясцовымі ўладнымі структурамі.

Моладзь рыхтавалася да пасяджэння ўжо здаўна ў адпаведных камісіях. Моладыя радныя распачалі дыскусію ад прапаноў рэфармавання школьніцтва ў Гайнаўцы, якія прадугледжвалі стварэнне на аснове агульнаадукацыйных ліцэяў вышэйших навучальных установ, заснаванне сельскагаспадарчага ліцэя, пераўтварэнне Комплексу прафесійных школ у прафесійны ліцэй і пашырэнне адукациі аб рэгіянальнай культуре. Стратэгія развіцця сярэдняга школьніцтва ў Гайнаўскім павеце і прапанова стварэння кавярні з камп’ютэрамі, былі прыняты аднадушна. Крытычна вучні ацанілі стан прадпрыемстваў на Гайнаўшчыне і выцякаючое адсюль беспрацоўе (10,2%). Моладыя радныя прапанавалі ўвесці льготы для прадпрымальнікаў, стварыць новыя

гаспадарчыя прадпрыемствы, разбудаваць гранічныя пераходы ў Палаццах і Семяноўцы ды адкрыць новы ў Белавежы. У пастанове запісалі неабходнасць ствараць новыя турыстычныя шляхі ў Белавежскай пушчы і развіваць турызм.

Найбольш спрэчак выклікалі прапановы стварэння ў горадзе парку для гульняў дзяцей (скейтпарку) і тэнісных пляцовак. Хаця кіраўнік Асяродка спорту і адпачынку ў Гайнаўцы заяўіў, што згаданыя атракцыёны будуць збудаваны за кошт асяродка, то маладыя радныя не рагышліся прыняць да реалізацыі гэтыя спартыўныя інвестыцыі. Многа ўвагі аддавала моладзь выглядзу горада, прапануючы гарадскім уладам арганізація моладзі акцыі прыбірання горада, збудаваць супермаркет і дадатковыя стаянкі для машын, у гэтым ліку і платныя. Юныя радныя прапанавалі пусціць дадатковыя аўтобусы, якімі вучні малгі б даязджаць у школы і аднавіць месцы адпачынку ў паасобных кварталах горада. З вялікім зацікавленнем вучні прынялі прапанову будовы крытага басейна ў першую чаргу. 26 радных галасавала за хуткую будову крытага басейна і па 22 — за будову прытулку для бяздомнай звярыны і ачышчэнне ракі Лясной.

— Падабаецца мне гэтая сустрэча, асабліва тое, што можам галасаваць і вырашыць аб гарадскіх спраўах, — адзначыла старшыня Рады Марта Ля-

скousкая, вучаніца Гімназіі н-р 1, адкуль прыбыла самая вялікая колькасць радных.

Дырэктар згаданай гімназіі Міраслава Федарук пайнфармавала, што яе вучні не толькі падрыхтавалі прапановы пастанову, але і рыхтавалівесці дыскусію і ставіць пытанні. Многія гімназісты вельмі адважны, але і культурна вялікія сябе ў час сесіі.

Пасля пасяджэння дарослыя радныя павіншавалі вучняў з нагоды Дня дзіцяці і ўручылі ім сувеніры. Моладзь разыходзілася з надзеяй, што іх пастановы будуць здзейснены.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Забытыя магілы

На брацкіх магілах павурасталі ліпі, бярозы і сосны.

87 гадоў таму ў Сараеве сербскія за-
гаворшчыкі смяротна паранілі аўст-
рыйскага кронпринца Франца Ферды-
нанда. Падзея гэтая стала зачэпкай ма-
савага зруху пакойнікаў старэйшых
калег па прафесіі ў напрамку пашырэн-
ня іх уладанняў. Францішак, Мікалай,
Вільгельм, Джордж, Віктар, Фердынанд
і іншыя „браты ў Хрысце” з вялікім за-
хапленнем пагналі падданае сабе гар-
матняе мяса змагаща за мроі імперыя-
лістаў. Баі сямідзесяці мільёнаў прызыў-
нікоў і дабравольцаў розных веравызнан-
ніяў, нацыянальнасцей і прафесій
паглынулі дзесяць мільёнаў смяротных
ахвяр. І наша хата не стаяла з краю.

Недалёка вёскі Нурец, мо 700-800 метраў у напрамку Нурца-Станцыі, у адда-
ленні 40-80 метраў ад чыгуначнага пущі
знаходзіцца брацкая магіла змагароў таго часу. Жыхары вёскі дакладна не ве-
даюць, хто ў іх пахаваны, бо і адкуль ім
гэта ведаць, калі іх сем'і былі на той час
выгнаны за сотні кіламетраў у глыбінку
Расійскай імперыі. Адны гавораць, што
там пахаваны толькі немцы, іншыя —
што разам з немцамі пакояцца там аў-
стрыйцы і рускія. Паколькі тадышнія ва-
які не былі яшчэ нацкаваныя звышклас-
авай і звышрасавай нянавісцю, цалкам
праўдападобна, што ў адзіным страй ля-
жаць там ворагі і саюznікі — немцы, та-
тары, чехі, мадзьяры, харваты...

У міжваенны перыяд магілы дагля-

далі мясцовыя жыхары. Зверстыя на-
ступнай, запраўленай новай нянавісцю
войны, якая пракацілася праз нашу зям-
лю, пакінулі свой адбітак і на стаўленне
да магілы, у якіх ляжаць немцы. Па-
жылыя, абясціленыя ўжо жыхары Нур-
ца выказваюць заклапочанасць магіламі,
адыходзячымі ў вечную памяць.
У вёсцы гаварылі мне, што яшчэ павін-
ны там быць крыжы, аднак няма там
нават іх слядоў, але затое захаваны абр-
ысы некалькіх брацкіх магіл. З магіл
тых выраслі ліпі, бярозы і сосны, бо мо-
там пахаваныя Ліндэнбаўмы, Беразоў-
скія, Фіхтэнбаўмы — быццам закрываю-
чуцы этымалагічна-пажыўны круг.
Складваецца ўражанне, што апрача
птушак ніхто туды не заглядае.

Паводле германскай міфалогіі, загі-
нуўшых у бай ваякаў падбіrali з поля
бітвы змагарныя дзеяны валькіры і ви-
носілі іх у нябесны палац Валхалу. Там
героі аддаваліся бяседам і ўzechам. Мо-
згаданыя птушкі і з'яўляюцца тымі, рэ-
інкарнаванымі паводле іншай міфалогії,
ваякамі. Мусіць яны няблага дзіва-
вацца, што чужая зямля, за захоп якой
іх душы пакутліва пакінулі тадышнія
цэлы, залягае аблагом і зарастае малад-
няком. Но таму, што няма ўжо каму
быць ёй патрэбнай — няма ні карала,
ні цара, ні кайзера...

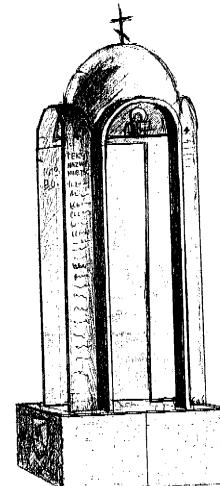
Аляксандар ВЯРБІЦКІ
Фота аўтара

Помнік усім у вочы коле

— Мы не можам адступіць ад свайго, бо ўсё можам страціць, — рашуча
выказалася Валянціна Ласкевіч на сходзе Камітэта пабудовы помніка за-
гінуўшым беларусам.

— Трэба справы яшчэ перадумаць, можа трэба будзе пайсці на ўступкі;
ведаем, у якой рэчаіснасці жывем, — заўважыў Сяргей Плева.

Мэта пабудовы помніка —
ушанаванне памяці людзей
праваслаўнага веравызнання
Беластоцкай зямлі забітых,
замардаваных, замучаных
і загінуўшых у 1939-1956 га-
дах. Задума была бласлаўле-
на духоўнымі ўладамі. Ды ні
назва, ні прапанаванае месца
(на гарадскім пляцы каля са-
бора св. Мікалая, быўшым цар-
коўным), ні выгляд манумента
не адпавядае ўладам. Ад 15
лістапада 1996 г., калі сабра-
лася ініцыятыўна-арганіза-
цыйная група з сяброў бела-
рускіх арганізацый (Юры Ка-
ліна, Пятро Крук, Канстанцін Масаль-
скі, Марк Масальскі і Ян Сычэўскі) да
апошніх дзён сабралася маса карэспандэнцый; больш зваротаў, просьбаў,
напамінак у інстытуты, а адказаў — на
пальцах палітыцы. Адмоўных. Лісты
у Ваяводскую управу, да Ваяводскага
захавальніка помнікаў, дырэкцыі рэгі-
янальнага цэнтра студыяў і аховы куль-
турнага асяроддзя, у ваяводскую камі-
сію і сталічную раду аховы памяці ба-
рацьбы і пакутніцтва, прэм'ер-міністру,
прэзідэнту горада Беластока, у сейма-
вую камісію нацыянальных і этнічных
мяншынь... Першы праект помніка, на
якім красавалася Пагоня, быў зменены
на такі, у якім акцэнтавалася сімваліка
больш тыпова праваслаўная. Паўгода
пасля чакання якога-кольвец адказу,
прыйшоў ліст (у сакавіку 2001 г.), у якім
яшчэ раз Згуртаванне было пайнфарма-
вана, што *Urząd Miejski wystąpił w dniu 28.02.2001 r. do Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie o opinię wyrażającą swe negatywne stanowisko odnośnie treści proponowanych napisów, formy i lokalizacji. Budzi zastrzeżenia natury historycznej uzasadnienie inicjatywy wznieśienia pomnika oraz treść proponowanych inskrypcji.* Прыводзіцца цытата з апініі Рэ-
гіянальнага цэнтра студыяў і аховы
культурнага асяроддзя ў Беластоку (кі-
руюць ім навукоўцы, якія ўсур'ёз у прэ-
се ды ў навуковых сваіх кнігах сцвяр-
джаюць, што беларусаў тут не было,

Новы праект помніка.

а насадзіў іх цар дзеля знуш-
чання над каталіцкімполь-
скім народам), дзе сцвярджа-
еца, што помнікай ушаноў-
ваючых барацьбу ўжо хопіць,
бо ўжо ушанаваны ўсе, хто за-
гінуў, без крытэрыяў вера-
вызнання. Да таго ж лакалі-
зацыя назгодная з вызначэн-
нямі наконт мясцовага плана
і вынікамі конкурсу на доб-
раўпарадкованне гэтага ўчаст-
ка гміны Беласток (з 1995 го-
да). Бо ж больш-менш на тым
месцы, побач сабора, паставі-
лі вялікую гарадскую прыбі-
ральню.

На помнік збраілі гроши людзі, гмі-
ны. Сабрана аграмадная дакументацыя
пра паасобных пацяпрелых (вылучылі-
ся ўзоры Канстанцін Масальскі,
Аляксандар Чабан, Уладзімір Юзвюк,
Мікалай Міранюк, Мікалай Карчэўскі,
Міхась Хмялеўскі, Ян Стрышко, Міхал
Голуб, Сцяпан Зянюк) — каля 2 600
асоб. Анкеты збраіоца і верыфікую-
ца надалей. Надзея не гіне.

— Я думаю, што мэта ўлад — заціран-
не слядоў бытнасці карэнных жыхароў
Беласточчыны, — сказаў старшыня ка-
мітэта Кастьос Масальскі, — ды ігна-
раванне гістарычных фактав. Некаторыя
адчуваюць небяспеку перад нараджено-
чыміся пачуццём тоеснасці праваслаўных
беларусаў, украінцаў, і спецыяльна кан-
фліктуюць, страшачы грамадства ўяў-
най рэлігійнай вайной. Наш помнік не
пагражае тоеснасці католікаў. Калі можа
ўзінінць штучны канфлікт, то напэўна не па нашай віне, бо створаць яго
людзі злой волі, якія будуць базаваць на
ніведенні фактаў. Замест бліжэй знаё-
міца, не хочуць прымаць да ведама іс-
наванне рэлігійнай і нацыянальнай мен-
шасці. Пачуццё сувязі, супольнасці па-
каленняў, уласнае сумленне нас, сучас-
нікаў, праваслаўных, ад стагоддзяў пра-
жываючых на Беласточчыне, дае нам
права на тое, каб мы зрабілі ўсё, што
ў нашай моці, каб нішто не было забы-
та з нашага мінулага.

Міра ЛУКША

Вяртанне моды на вышыванкі

У пачатку 1990-х гадоў, калі на ўсход
ад Беласточчыны нараджалася белару-
ская дзяржава, заўважалаася і ў нас
нешта такое, што можна было б на-
зываць адраджэннем беларускасці. Ствара-
ліся новыя арганізацыі, а іх дзеячы

ў сапраўднасці хацелі стварыць новы
свет. Нават бэзгэкатоўскія народныя фэ-
сты, якія тады прыцягвалі нешматлі-
кую публіку, былі нечым новым, інтры-
гуючым. Для гледачаў выступаў фаль-
клорных калектываў самая прысут-
насць была дэманстрацый адвагі.
У беластоцкім амфітэатры дзесяць га-
доў таму гучала найчасцей беларуская
мова. Альтэрнатыўная імпрэза „Басо-
вішча” выклікала тады столькі эмоцый
і сапраўднай заангажаванасці студэн-
таў, што проста прымушала нават не-
запікаўленых музыкай да прысутнасці
ў Гарадку. Там усе былі свае сярод сва-
іх. „Басовішча” мела сваю душу. Адчу-
валася ў гарадоцкім лесе атмасферу
спантаннасці, маладосці, арыгіналь-
насці, свежасці. Нават песні ў аматар-

каленне з пачуццём місіі і надзеі, што
можна адмяніць закамплексаванасць
нашага грамадства, што беларускасці
замест пачуцця горшасці можа спада-
рожнічаць пачуццё поспеху, арыгіналь-
насці і маладосці. Рэвалюцыянеры па-
чатку дзевяностых гадоў, якіх ідэі былі
праігнараваны грамадствам, вельмі
хутка ўліліся ў плынь традыцый і сялян-
скага кансерватызму. Новаствораныя
арганізацыі не надта адрозніваюцца ад
БГКТ. БДА — задуманая стваральніка-
мі як арганізацыя ліберальнага кшталту —
пад новым кіраўніцтвам стала
посткамуністычнай эфемерыдай. Бела-
рускае аўяднанне студэнтаў аўяўляе
пра сваё існаванне раз у год падчас „Ба-
совішча”. Імпрэза пераўтварылася
ў звычайны фестываль рок-музыкі, яко-
га адметнасцю з'яўляюцца беларуска-
мойнія тэксты песень, выконваеымі
ў большасці рускамойнімі спевакамі.

Сацыялагічны даследавані паказа-
ваюць, што ў апошнія гады працэс асі-
міляці пайшоў маланкавымі тэмпамі.
У Беластоку 80 працэнтаў праваслаў-
ных ліцаў сябе ўжо палякамі. Праўда,
яны — палякі трошку іншай псіхалагіч-

най канструкцыі, але з беларускасцю
атаясамлівацца ўжо праўдападобна не
будуць. Прыблізна такі ж адсотак вуч-
няў ліцэяў з беларускай мовай навучан-
ня схільных ліцаў сябе палякамі. Бела-
русы з'яўляюцца ўжо меншасцю на-
ват сярод тых, якіх вучоныя і палітыкі
ўсё яшчэ ліцаў беларускай нацыяналь-
най меншасці.

У Рэспубліцы Беларусь беларускай
мовай карыстаюцца яшчэ акцёры пад-
час выконвання службовых абавязкаў
у тэатры, пісьменнікі, частка вучоных,
а таксама частка апазіцыйных паліты-
каў. На Беласточчыне беларуская мова
мае яшчэ меншы адсотак прыхільнікаў.
Нават зоркі нашай эстрады, якія спявава-
юць на беларускай мове, размаўляюць
выключна на польскай. Для шматлікіх
асоб беларуская мова стала інструмен-
там неабходным для выконвання служ-
бовых абавязкаў. Яна некаторымі
ўспрымаецца так, як народная вопрат-
ка, якую апранаюць на сябе нашы ар-
тысты перад выхадам на эстраду. І на-
ват невядома дзеля чаго патрэбны ім
тыя вышываныя кашулі.

Яўген МІРАНОВІЧ

Літафатуна-мастаўка старонка (497)

Міра Лукша

Абра́д

Мой вораг ляжыць забіты ды не пахаваны
даўно і свецица яго косці аблымтыя даеждом
выгарэлля на сонцы ачышчаныя мурашамі
як яго думкі голыя забытыя іншымі і перш за ўсё ім самім

а я жыву і ў гэтых момантах жыве маё слова
калі пішу яго калі яго ты чытаеш
перабягаеш вачыма ўсімі знакі
што маюць адбітак у мозгу майм і твайм
у лексіконах

дзе ворагу прыпісалі ўсе яго эпітэты
майму ворагу вашаму і зусім адасобленаму
што прабягаў у зброй ў снах і наяве праз
старонкі запісаныя біяхімічнымі знакамі
знакамі храністаў укормленых ўсплюю славай
прывіткі злосныя няўлоўныя як цень яго лука

і вось хаваю яго і паміж лістамі белай паперы
забіваю яго янич раз пры сведках
— ворага без якога я не ведаю хто я —
при табе чытачу і яго пахаваем мы разам
і пашкадуем яго бо мы ўсё жывыя
накуль ўсплюе слова ў пагоні за ценем

Ежы Плютовіч

Унутры, звонку

Затрымаецца чорная волга ля клёна на вуліцы. Зыйдуць з яе
дзве манашкі.
Вытруць з далоняў зямлю. Імя адной ёсць — Ніхто.
Заскрыгіча вось неба. Насупраць

у акне ўспыхне свято. Аголеная дзяўчына скіне з падваконня
вазон. Люстраў нутро завалачэ павуцінне. Сон астынне
і сталь. З тэрмометраў

уся выплыве ртуць, бінт разрэжа лязо вялікай стрэлкі
гадзінніка. Гук
ударанай струны, можа, цеўцы разбудзіць памерлых, нашых
памерлых. У дому

насупраць патухне свято. Падземны птах апіша круг вялікі
як гарызон.
Аголеная дзяўчына спусціць засаўку на аканіцы. Тоё, што
звонку, немагчыма для пераратравы.

Пераклад Міры Лукшы

Алесь Філіповіч

Чорны снег

Ноччу снег чарнел, быццам кроў.
Так чарнеюць на паперы верши, —
і не гурбы снегу стынцуць скрэз,
а сумёты спаленай паперы.

Ноччу ўсё чарнел на вачах.
Ноччу ўсё губляе светлы колер.
Паглядзі:
агонь і той ачах,
каб ярчэй чарнел у грубцы попел.

Ноччу ўсё — ад галавы да пяты —
жыхары паўднёвае краіны,
дущы іх да золку моцна спяць,
запавіты ў чорнеля кілімы.

Спі і ты.
А зрэшты, чысцінія

ичэ з маленства і табе абрыйда,
ломіць косці несканчонасць дні,
толькі ноччу вырастоюць крылы.

Ты смяешся, гледзячы здаля
на выяву у люстэрку, дзе не
памароча, — ты, душа твая
прагне ўчехі, скінуўшы адзенне.

Ты ляціш, хоць крылы да зямлі
цягніце цяжар вострых і пякельных
камяней, што моцна прыраслі
да душы, а разам з ёй — да цела.

Дык ляці!
Ты вернешся дамоў
на світанні, дзе і ў дзень без меры
белы снег чарнел, быццам кроў,
дзе сумёты спаленай паперы.

Віктар ШВЕД

Птушкі-вяснушки

Хачу я жаўрука паслухаць —
Абавязкова еду ў вёску,
Выходэжу мігам на палоскі
І надстаўляю толькі вуха.

I бачу ледзь прыкметны ў высі
Сваймі крыльцамі трапечা,
Быццам склікае ўсіх на веча —
Трэлі і свісты паліліся.

Раней за іншых на прадвесні
Птушкі-плюшкі вясну чуюць
І радасна яе вяшчуюць
Сваёю залівістай песняй.

Люблю я весні ічэбет, птушки,
Якога ў паднябесі поўна,
Прадстаўнікі вясны чароўнай,
Птушкі, найпершыя вяснушки.

Каштан

Вясна так выбухнула нечакана
І ў гарадскім з'явілася двары.
Развешвае на вулічных каштанах
Цвятныя жырандолі-ліхтары.

I так прыгожа сталася навокал,
Такі святочны веснавы настрой.
Прыгоркіх гароджан так цешыць вока
Раштоўнае спаборніцтва з вясной.

A птушачкі ў сваім разнагалосі
Вяшчуюць дружна што яны ўжо ёсць,
Любай вясне з уздычнасцю прыносяць
Падзяку за цяплын' і прыгажосць.

У квецені каляровую прыбрана
Зямля пасля зімовае пары.
Запальвае вясна на ўсіх каштанах
Цудоўныя цвятныя ліхтары.

Віктар Швед з дачкой Наталляй.
Фота Я. ЦЕЛУШЭЦКАГА

Калодзежны жораў

Задумаўся над сваёй знубай
Студняны жораў з доўгай дзюбай.
Дрэмле ён пад струхлелым плотам
З думкай, чаму не можа лётаць.

Ён паляцеў бы ў свет шырокі,
Прычаліў ля вады глыбокай
I зноўку чэрпаў бы вадзіцу
Усім жадаючым напіцца.

Тут, у радзімым асяроддзі
Не заглядае ўжо ў калодзеж.
Яго старэнкія сяляне
Маюць ужо вадзіцу ў кране.

I нерухома стаіць жораў
Са сваім неадлучным горам.
Гняце, гняце яго журбота,
Шкада, што ён не ўмее лётаць.

Зязюльчыны слёзы

Зноў упалявалі куры зязюлю. Адкуль яны, тыя нялётныя зязюлянітыя бяруцца на падворках на беластоцкіх Баярах? З аднаго боку, хоць бы — Паўль, з другога Мілер, пасярэдзіне жывуць Паўшукі. Усіх хаты салідныя — як не мураванка, дык драўляная, але з гарышчам, крытыя бляхаю. I агародчыкі ў квецені. На падворку аўтамабіль, які б не быў, але ездіць. У хляўчуку як не свінка, дык хоць куры. I тыя куры што і раз ловяць на сцежцы малое зязюлянія. Хіба ж не зязюля падкідае сваіх ужо вялікіх дзяцей курам на выхаванне? Хоць тое спачатку было зразумела, што зязюльчанія знайшлося на падворку Зезюляў. Дурны жарт, пэўна, Мілераў Кавальскага. Бо той увішны Мілераў Костак дык не толькі зязюлянія дастаНЕ з чужога гнязда, але абкрадзе сароку так, што тая нават не застракоча. Ды адкуль узяць зязюлянія пасярод Беластока?

Куры абступілі вялікавакае, начупуранае шэрае птушаня. Раскрычалася квактуха. Певень залапатаў крыллем. Ды певень не вельмі цікавіўся гэтым шудам, пабег за маладымі. А куры ўзяліся разглядаць птушку. Не спадабалася, відаць. Сталі дзяўбіці проста ў грудзі. Дабраўшыся да сэрца, выбралі яго па кавалачку ды пабеглі пад куратнік. Трупка не чапаў мурзаты кот Прот. Відаць, спужала яго тая апусцелая сярэдзіна яшчэ цёплае птушкі. А, можа, гідзіўся браць пасля курэй? Не першую зязюлю падабрала з падворка баба Жэні Зезюліха. Злосна праклінаючы свайго трэцяга сына Вінцуся, які зноўку павыносіў ўсё лепшае з хаты на гарэлку, узяла птушаня ў руку цераз паперыну ды панесла да нужніка.

Жэні Зезюля, выдатная краўчыха калісь, жыла цяпер адна з сынам. Той трэці сын зусім ёй не ўдаўся. Старэйшыя паканчалі студыі, а гэтага выкінулі ў першым класе з сярэдняй. Навучыўся ў жыцці толькі піць ды біцца. Былі калісь славутыя Ба-

яры сваім „баярамі”, ды тыя баяры мелі свой гонар, хоць бандыцкі. Рабавалі не сярод сваіх. А цяпер во павялося!.. Матцы забірае. Пэўна, тыя зязюлі носіць, каб стаюю трапіла халерыя. Ну, злаўчыўся!

Меў Вінцусъ жонку, ды не ўжылася са свякрухай. Бо дзе ж ёй, дачцэ гаўнавоза, да сына краўчыхі „пяжкага адзення” ці не лепшае ва ўсім Беластоку! Ані хаты, яні пасагу, нават тae красы ні крышкі. Што ў той Люсіцы Вінцусъ убачыў? А яна ў ім... Ну, хоць хароши, бестыя! У матку ўдаўся: васільковыя вочы, чуб светлы, целам мажны, спрытны! Ухапіўся за тулю бязродную п'яўку! Сама падлезла. Калі сучка не дасць, сабака не возьме. Дурная, тады яшчэ можна было легальна пазбыцца дзіцяці. А то нарадзіць уперлася. А куды, хамутка, прашся! Ну, як жыць з та-кою, што не ўмее ні зварыць, ні пашыць, ні прыбраць па-людску! Не, не выганяла Жэні Люсікі з хаты, сама пайшла. I ўнучкі свае, Крысі, Жэні даўно не бачыла.

Скрыпнула брамка. На падворак убегла трохгадовая дзяўчынка, за ёю цягнуўся возік з лалькай. Дзіця ўпэўнена падбегла да Зезюліхі.

— Баба! Дай цукерку!
— Я табе дам, як і тваёй мацеры! —
гыркнула бабуля ды піхнула нагой каліясачку з лялькай.

Енкнула. Зноў ухапілі яе колікі ў правым баку. I ў калене стрэльнуў боль. Каб толькі не ўбачыла тae грымасы Люсікі! Жэні стала трымаша проста, ды не ўдалося.

— Пакладзіцесь на ляжанку, — падсунула Люсіка свякрусе паласаты ляжак, што стаяў пад бэзавым кустом.

— Бабця, табе ножка баліць? — абняла бабуліну нагу Крысі. — Я табе пацалую ў каленка, дык адразу перастане.

На суседнім падворку заверашчала Паўлёва: цяпер яе куры накінуліся на зязюлянія.

Міра Лукша

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Саколка, 16 чэрвяня, субота. Са знаёмымі дзяўчынкамі сустракаемся на могілках, дзе служыцца ўрачыстая паніхіда ў памяць вялікага беларускага кампазітара і піяніста Яна Тарасевіча. Прыйехалі яны са сваімі бацькамі пакланіцца музыканту. Найстарэйшыя — Эля Юшчук і Наталля Швед — ад верасня пойдуть у пяты клас музычнай школы. Абедзве вывучаюць ігру на фартэпіяна. Эля і Наталька ходзяць таксама ў ПШ н-р 4, і на канец школьнага года атрымаюць пасведчанні з бела-чырвонымі палоскамі!

Сястрычка Элі — Кася Юшчук, таксама вучаніца музычнай школы. У гэтым годзе закончыла яна другі клас ігры на скрыпцы, а яе класная сяброўка Наталля Кандрацюк (таксама з ПШ н-р 4) — другі клас ігры на фартэпіяна.

У Саколку прыйехалі таксама наймалодшыя вучаніцы музыкі Лідка Пякарская, якая пад кірункам спадарыні Аліцы Багінскай вывучае ігру на фартэпіяна і яе сястрычка Ганулька. Ганка якраз паспяхова здала экзамены і з верасня будзе хадзіць у першы клас музычнай школы, ігры на акардэоне.

Усе дзяўчынкі (апрача Наталлі Швед) свой музычны пачатак выводзяць ад адной настаўніцы: Аліцы Багінскай. Яна прывіла ім любоў і цікавасць да музыкі. Кожная сустрэча з настаўніцай музыкі — гэта не толькі ўрок, але і цікавае падарожжа ў свет музыкі. І вялікая радасць ад самой сустрэчы з настаўніцай. Аднак самай цікавай тут весткай тое, што пані Аліцыя Багінская была вучаніцай Яна Тарасевіча. Свайго прафесара па сённяшні дзень успамінае найлепшымі словамі.

Ян Тарасевіч многа месца ў сваім жыцці прысвяціў працы з дзяцьмі. Паводле ўспамінаў яго вучняў, быў ветлівым і сімпатычным чалавекам, але і патрабавальнym настаўнікам. Яшчэ ў даваенныя гады ў Саколцы, разам з піяністкай Янінай Кісель мелі ў Саколцы за трыццаць вучняў. Час ад часу выступалі яны з канцэртамі для мясцовай грамадскасці...

У сваёй творчасці Ян Тарасевіч таксама пакінуў каштоўныя дарунак дзяцям. Ён аўтар „Дзіцячага альбома”, фартэпіянных твораў інспіраваных працай з наймалодшымі. У час, калі пасля першай сусветнай вайны працаваў у беларускай школе ў Гродне, напісаў харавыя кампазіцыі на слова Францішка Багушэвіча, Якуба Коласа, Янкі Купалы. Гэтыя творы па сённяшні дзень захапляюць сваёй вобразнасцю і казачнай прыгажосцю.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Малыя піяністкі пакланіліся маэстру!

Наталля Швед (унізе), Эля Юшчук, Кася Юшчук, Наталля Кандрацюк.

Польска-беларуская крыжаванка № 26

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

	Solo	Baza	Nos	As
Serce		Księzyc		
Sum	►▼	▼	►	
Telefon			▼	Wiersz
	►			▼
Rosada	►			
Szansa		Jan	►	Anoda Strefa
	►		Marsz	►

Адказ на крыжаванку н-р 22: Пасак, Дон, знак, Кіцкі, Ян, кніга, ткач, рот, ар, ас. Лі, янтар, гадзіннік, сонца, гара, ганак, ачос, кіно.

Узнагароды, кніжку Якуба Коласа „Сымон-музыка”, выйграві: Юліта Сафарчук з Бельска-Падляшскага і Ева Калбасюк з Войнаўкі. Віншум!

Вершы Віктара Шведа

Вынаходлівы сынок

З настаўніцою Мішы маці
У школе пачала спрачаца:
— Яго ацэнъваеце дрэнна,
Ён вынаходлівы страшэнна.

— Так, вынаходлівы ваш Міша,
Калі дыктоўку ў школе піша.
Столькі тут думак усялякіх,
Што не прыдумаеш адзнакі.

Прафілактычны сродак

Вучань лекара пытаеца:
— Як гэты сродак успрымаеца?
Не прынясе ён нечакана
Вынікаў неспадзяваных?

— Табе прафілактычны сродак
Не прынясе ніякай шкоды.
Можа ён толькі невясёлы —
Заўтра ты пойдзе зноўку ў школу.

Паэтка ў класе

23 мая па запрашэнні настаўніцы беларускай мовы Валянціны Бабулевіч гасціла ў нашым V „ц” класе былы рэдактар „Зоркі”, паэтка Міра Лукша. Яна чытала нам свае вершы, найчасцей пра розных звяроў, а потым мы мелі магчымасць пра ўсё распытаць. Спачатку ніхто не меў адвагі, таму я распачала пытанні. Паэтка вельмі дакладна на ўсё адказвала, а мы ўважліва слухалі. На канец сустрэчы можна было купіць кніжку „Дзікі птах верабей”. Амаль усе вучні яе купілі. Гэтае спатканне вельмі мне падабалася. Хачу, каб такіх сустрэч было болей.

Магдаліна ДАМБРОЎСКАЯ

Паэтка захапіла нас сваім талентам. Не толькі дзяўчаты, але і хлопцы ціхенка сядзелі і слухалі спадарыні Міры. На канец сустрэчы хлопцы падарылі нашай госці кветкі. Потым Міра Лукша раздавала аўтографы ды прадавала свае кніжачкі. Нам вельмі падабалася гэтая сустрэча.

Паўліна ГЛІНКА

Спадарыня Міра Лукша пачала пісаць вершы ў пятym класе. Першы верш напісала яна па-польску. Піша вершы для дзяцей і дарослых, займаецца таксама прозай. Піша пра звяроў, прыроду, жыццё. Сустрэча з паэткай была вельмі цікавая.

Ева КАЗЛОЎСКАЯ

Найболыш падабалася нам апавяданне „Мурашка Параска”, якое мы чыталі на ўроку беларускай мовы. Задавалі мы нашай госці многа пытанняў. Нам было цікава, што пачала яна пісаць вершы, будучы ў нашым узросце.

Гося МІРАНЧУК

Вершы, якія мы пачулі, былі і вясёлыя, і сумныя. Я найлепш запамятала адзін вясёлы верш пра караеда, у якім амаль у кожным слове выступала літара „р”. Уесь клас смяяўся. Потым некаторыя мае сябры задавалі нашай госці пытанні і мы атрымалі вельмі цікавыя адказы. На канец паэтка падпісвала нам свае кніжкі, а мы падзякавалі за сустрэчу кветкамі. Запрашаем у наш клас іншых беларускіх аўтараў.

Моніка КАЛШЭВІЧ

V „ц” кл. ПШ н-р 3
у Бельск-Падляшскім

Як Каду правучылі ў беларускім садку

На сцэне ў Самаўрадавым прадшколлі н-р 14 — пальмы ды афрыканскія хаткі. Увесь садок — і дзеткі з польскіх аддзелаў — селі насупраць. І таты з мамамі. Яны сёння гледачы, і зусім нікому не хочацца ісці дадому. Бо беларускія групы стаўць п'есу пра багаця Каду. Пані таксама прымаюць удзел — апавядальнік у жоўтай „афрыканскай” сукні — пані Ева. За піяніна і тамтамамі — пані Аня, а на запясцях яе рук — залацістыя аздобы. Сам Каду — пакуль толькі чорнаскурая лялька, якою кіруе схаваная за шырмай Ніна. А рэшта акцёраў — і служакі, і прости люд у трапяткіх спаднічках — усе дзеткі, і большыя — „старшакі” ды нулявы клас, і меншанькія. У дзяўчатах каралі, у хлопчыкаў нашынікі з... макаронаў, ды яны — быццам зубы нейкага афрыканскага звара. Усе босьяя, як і трэба ў трапічным, гарачым клімаце.

О Каду, адурэй — нам бы даў, калі б не з'еў! — спывае галодныя працавіты люд. Сыты багацей Каду, ён жа і не ведае, як сам багацее, і не разумее гора іншых жыхароў вёскі. Загадаў ён мур рабіць з зерня. Чым нам дзетак накарміць? — бядуюць жанчыны, а наўкол пачынаецца засуха.

Міра ЛУКША
Фота аўтара

Ды што Каду — ён можа цяпер пасеці свае каштоўныя цагліны. Але і служакі пакідаюць яго. Застаецца Каду самотны і нешчаслівы. І тлумачыць яму старац-мудрэц: без дабрыні, сардэчнасці, спагады няма жыцця і шчасця. І заспываюць усе разам шчаслівую песню пра тое, што рабіць, каб быті згода, супрацоўніцтва, шчаслівае быццё, каб не было галодных і бедных...

Усе акцёры ігралі свае ролі з сэрцам. Асабліва відаць было маленькіх, з якіх вылучаліся Настуся і Юліта. Вялікі ўжо дзяўчынкі — Ніна (Каду) і Кася (мудрэц), вядома, меў больш тэксту, часам і цяжкавата га, але не было нікога, каб меў „нямую” ролю. Асабліва спадабаліся і ўдзельнікам, і гледачам танец і песні. Музыку падрыхтавала пані Аня, а слова — мама Радзіка. І гледачы — мамы ды таты акцёраў і дзеци з іншых груп аж разяўляліся ад захаплення. Зусім не маню! І зайдросцілі тых пальмаў і гарачага тэмпераменту выступаўцаў, якія, здаецца, ані крышкі не прастылі, хоць за акном было не зусім червенская надвор’е.

„Прости афрыканскі люд”.

Не наракаць а дзейнічаць

Бельскі беллітэй, гадзіна 14³⁰...

— Цікава, колькі прыйдзе асоб, дзве-тры? — іранічна пытае Чарак.

Мінае некалькі хвілін, у дзвярах паяўляюцца вучні. Усіх разам дзесяць асоб. Серада, 16 мая — першая сустрэча Клуба польска-беларускіх спраў.

— Усё пачалася з рэйдаў, — гаворыць адзін з заснавальнікаў Клуба, Тамаш Суліма. — Бывалі мы на летніках і зімніках разам з гайнаўскімі ліцэістамі ды падумалі, што можна нешта падобнае зрабіць і ў нас.

Ідэя стварэння групы нарадзілася ў галовах бытых вучняў актыўнага VIII „е” класа бельскай „тройкі”, які будучы I, а пасля II „е” класам ліцэя зусім загубіў сваю даўнюю актыўнасць.

— Падумалі мы, што замест наракаць на заняпад беларускасці ў школе, самі паспрабуем штосьці зрабіць, — тлумачыць Тамаш.

— Трэба адразу адзначыць, што Клуб не будзе намагацца павялічыць колькасць беларусаў у школе. Будзем старацца, каб гэтая колькасць не паменшылася, — сказаў апякун групы, спадар Уладзімір Вавульскі.

Група хоча так працаваць, каб прыцягнуць моладзь да беларускасці.
— Напэўна на сустрэчах не будзем чытаць вершаў Купалы, — смеяцца Чарак Хіліманюк.
І гэта праўда. Сябры Клуба мяркуюць, што вызваліцца ад строгіх рамак, якія заведзены на ўроках беларускай мовы. Клуб будзе арганізаваць сустрэчы, канцэрты (першы канцэрт „Беларускасць не толькі на зважай” адбыўся 18 мая ў Бельскім доме культуры). Маладыя людзі спадзяюцца, што дапамогуць сваім аднагодкам, дакажуць, што на беларускай мове гаворыцца не толькі на школьніх мерапрыемствах ці ўроках беларускай мовы. Бельскія беллітэсты хочуць таксама супрацоўнічаць з Клубам беларускіх спраў „Граблі” з Гайнаўкі. Планы і спадзяванні ў сяброў Клуба вялікія. Трэба мець надзею, што яны здзейсняцца. Магчыма, Клуб нейкім чынам паўплывае на вучняў, якія ўрэзшце прачніцца ад маразму і абыякавасці да беларускасці. Але ці не кідаемся мы з матычкай на Сонца?..

Міхась СЦЕПАНЮК

Конкурс „Мне засталася спадчына”

18 мая 2001 г. мы, вучні Гімназіі ў Орлі, наладзілі свята вучням I-III класаў, якія вывучаюць родную мову. Спачатку напісалі сцэнарый, размалівалі ілюстрацыі да прыказак, паклалі беларускія загадкі ў канверты, падабралі песні і прыдумалі конкурсы. Дзякуючы спонсарству Цэнтра грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь маглі мы набыць узнагароды для нашых малодшых сяброў.

Конкурсы праводзіліся пад заглавкам „Мне засталася спадчына”. У конкурсе аб традыцыях нашых продкаў удзел прыняло 35 дзетак з I-III класаў Пачатковай школы. Першым быў конкурс загадак. Дзеци падзяліліся на трох групах і выбрали свайго лідэра. З саставу 13 канвертаў яны выбіралі па адным, а ў кожным быті па трох загадках. Дзеткі справіліся дасканала. Мы баляліся, што загадкі будуть цяжкія, але тут мы памыліліся.

Другі конкурс — „Пазнай прыказку па малюнку”. На вялікіх аркушах мы размалівалі ілюстрацыі да пяці прыказак і павесілі іх на дошцы. Кожная група атрымала лісток, на якім быті запісаны 14 прыказак. Нашы малодшыя сябры мелі за задачу падкрэсліць тыя пяць, да якіх віселі малюнкі. І з гэтай задачай вучні справіліся вельмі хутка.

Трэці конкурс гэта каламбуры. Гэтага слова не трэба было нікому тлумачыць. Ёсьць слова або выраз і лідэр групы (або ахвотная асоба) паказвае, а група разгадвае. А каламбуры быті наступныя: ткаць на кроснах, вышываць ручнік, церці

Уладзімір АРЛОУ, Адкуль наш род

Францішак Скарына

Юбілей асветніка

У 1990 годзе адзначалася 500 гадоў з дня нараджэння выдатнага сына беларускай зямлі. Гэты юбілей святкаваўся ў Беларусі і Летуве, у Латвіі і Амерыцы, у Польшчы і Аўстраліі — паўсюль, дзе жывуць беларусы, дзе ведаюць пра нашага земляка.

Тымі днімі ў Полацку адчынілі Музей беларускага кнігадрукавання. На радзіму першадрукара прыехалі гасці з розных гарадоў і краінай. Сярод іх быў, між іншага, і прарадзіпра... праўнук асветніка доктар Станіслаў Скарына з Кана-

лён на церніцы, біць масла ў маслабойцы, прасці на калаўротку, трапаць лён, прасаваць прасам.

Можна паставіць пытанне: адкуль такія малыя дзеткі ведаюць усе гэтыя словаў? Яны вельмі часта на ўроках беларускай мовы бываюць у нашым міні-музеі (Izba Kultury Mniejszości Białoruskiej), дзе могуць паглядзець усе прылады і даведацца, да чаго яны служылі нашым продкам.

Настаўніцы беларускай мовы Яўгенія Тхарэўская і Галіна Трашчотка прасілі сардэчна падзякаўаць Цэнтру грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь за грашовую падтрымку ў аbstalяванні нашай этнаграфічнай залы.

Конкурс „Наш клас — наш гонар”, арганізаваны тыднёвікам „Ніва” даў пачатак шырэйшаму выкарыстанню экспанатаў. Наш міні-музей наведваюць госці: былі гімназісты з Дубін, Гарадка, ліцэісты з Мінска, дзеці з Сілезіі.

Многія вучні нашага I „б” класа пішуться ў „Зорку”, мы ахвотна ўдзельнічаем у мерапрыемствах, звязаных з нашай малой айчынай. Мы сабралі легенды пра нашы мясцовасці, пінуем запісаць дыялекты нашых вёсак. Нашы старэйшыя сябры — вучні другіх класаў — паедуць у гэтым годзе на агляд тэатральных калектываў у Кляшчэлі, а мы — рашылі заняцца журналістыкай.

Юліта Якубоўская, Паўліна Іванюк, Юліта Харытанюк, Рафал Сельвясюк, Лукаш Сікора — вучні I „б” класа Гімназіі ў Орлі

ды. Ён, як і ягоны знакаміты родзіч, надзелены шматлікімі талентамі: гаворыць на сямі мовах, піша музыку і книгі па медыцыні.

Помнік першадрукару даўно ўпрыгожвае цэнтральную плошчу. Імя славутага палаочаніна ўшанаванае на мемарыяльных дошках у Кракаве, Паду і Празе. Нядайна ў сталіцы Чэхіі адчынілі і помнік Скарыну. Неўзабаве велічны бронзовы помнік першадрукару з'явіцца ў Мінску. А галоўная вуліца нашай сталіцы ўжо называецца праспектам імія Францішка Скарыны.

(працяг будзе)

Мірасла Шайкоўская з кветкавай кампазіцый.

У асяродку культуры кіпіць жыццё

Калектыв „Арляне” сёлета адзначае свой 55-гадовы юбілей. Урачыстасці з гэтай нагоды запланаваны ў Гмінным асяродку культуры (ГОК) у Орлі на палову ліпеня. Гэта найстарэйшы і самы заслужаны калектыв у гміне. Нядайна, чатыры гады таму, заснаваўся падобны фальклорны калектыв у Малініках.

Хаця на тэрыторыі гміны зафіксавана 16 вясковых святыні і адзін ГОК у Орлі, культурную дзеінасць вядзе толькі апошняя ўстанова, нягледзячы на сціплія кватэрныя ўмовы. Вясковыя святыні, хаця ў гмінным бюджэце адводзяцца сродкі на іх рамонт, знаходзяцца ў вельмі дрэнным тэхнічным стане.

На гэтым фоне вылучаецца дзеінасць ГОК у Орлі. Са снежня 1999 года загадвае ім Мірасла Шайкоўская. Пад яе кірауніцтвам Гмінны асяродак культуры дзеінічае дынамічна. І хаця Мірасла Шайкоўская па прафесіі медсястра, увяла шмат новых культурных мерапрыемстваў.

У лютым мінулага года арганізавала яна курсы выканвання карцін з выявамі кветак, зробленых з кавалкаў шкурки. Жанчын вучыла гэтamu майстэрству Ядвіга Пішыбароўская з Нагуркі каля Ломжы. Узоры гэтага мастацтва можна сустрэць у кватэрах і ў ГОК.

З мінулага года дзеінічае секцыя каратэ, у якой займаючыя дзеі і моладзь.

Юныя каратысты — Эрвін і Аскар Цюлькевічы і Аркадзь Шайкоўскі.

У арлянскім ГОК дзеіям і моладзі арганізујушы камп'ютэрныя заняткі, дзеінічае рок-гурт, можна тут пагуляць у шашкі, шахматы ці пінг-понг. Па аўторках праводзяцца тут рэпетыцыі царкоўнага хору, якім кіруе Дзмітры Мартыновіч, а па суботах — маладзёжнага хору. Па пятніцах і суботах адбываючыя рэпетыцыі калектыву „Арляне”, з якім працуе інструктар Мікола Фадзін з Гродна.

Паводле Міраславы Шайкоўской, дзеінасць ГОК абмяжоўваюць сціплья фінансы (35 тысяч зл. у год разам з зарплатай загадчыку) і дрэнныя жыллёвые ўмовы. У глядзельнай зале можа змяніцца 20 чалавек. Нягледзячы на перашкоды, у арлянскім ГОК кіпіць жыццё.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

„Грымата” грымела на Беласточчыне

Нядайна па запрашенні Беларускага грамадска-культурнага таварыства Беласточчыны з канцэртамі наведаў народны ансамбль народнай музыкі і песні „Грымата”, які існуе пры Слонімскім РДК.

Пасля вяртання калектыву дамоў, я сустрэўся з загадчыцай аддзела культуры Слонімскага райвыканкама Святланай Раманюк, мастацкім кірауніком ансамбля Валянцінай Пятрашкай і дырэктарам РДК Мікалаем Адамчыкам, якія падзяліліся думкамі аб гастролях.

Валянціна ПЯТРАШКА:

— Польшчу мы наведалі ўжо другі раз. Спявалі ў асноўным беларускія народныя песні. Гэтыя гастролі нам запомніцца надоўга. Нашы выступленні вельмі шчыра і ёўпла ўспрынялі гледачы Беласточчыны. Першы канцэрт адбыўся ў Гарадку, затым у Чаромсе, Сямітычах і іншых гарадах і мястэчках. Добрая сяброўскія адносіны да нас, да беларускай песні адчуваліся ўсюды. І гледачы былі ўсіхваліванныя і зачара-

ваныя нашымі выступленнямі. Яны пыталіся: адкуль мы? Дарэчы, у складзе ансамбля „Грымата”, які ўжо існуе дзесяць гадоў, уваходзяць Раіса Кіслая, якая працуе на Слонімскім мясакамбінаце, Ірына Бурсевіч з вёскі Чамяры, Таццяна Ефімовіч — работніца камвольна-прадзільнай фабрыкі, Ала Бараўік, Юрый Геніюш, Валерый Праўдзік з вёсак Сянкоўшчына і Кастроўчы. А таксама таленавітая музыкі Казімір Дэконскі, Віктар Вашко, Мікалай Адамчык і Вера Тачоная.

Святлана РАМАНЮК:

— Самай вялікай праблемай перад гастролямі на Беласточчыне было фінансавае становішча. Мы звярталіся да кіраунікоў амаль усіх прадпрыемстваў Слоніма, да прадпрымальнікаў, каб нам дапамаглі, але ніхто не даў ні капейкі. Толькі адгукнулася мінская фірма „Ніпекс”, якая займаецца гандлем кабельнай прадукцыі. Яна выдатковала 140 тысяч рублёў. Яшчэ 140 тысяч мы знялі са спечрахунку РДК. За гэтыя гроши зрабілі пашпарты і адкрылі візы.

Цікава тое, што пасля канцэртаў усе жадаючыя хацелі купіць касеты з запісамі нашых песень. Касетаў у нас, вядо-

ма, не было, бо і на гэта трэба гроши. Але пасля гастроляў нам далі 300 долараў на выпуск касет з песнямі „Грымата”. Мы ўжо дамовіліся з адной гродзенскай студыяй, якая запіша канцэрт ансамбля. А ў верасні плануецца новая паездка на Беласточчыну.

Мікалай АДАМЧЫК:

— „Грымата” на канцэртах збірала па 1,5-2 тысячах гледачоў і слухачоў. Мы выступалі для ўсіх бясплатна. Як толькі пачыналі выступаць — пачынаўся дождж. Відаць, наша „Грымата”, сапраўды, выклікала гром і ліven'я. Але людзі не палохаліся. Яны здымалі абутак і скакалі пад нашы песні. Такое не забываецца. Многія спявалі разам з намі. Мы нават здзіўляліся: адкуль тутэйшыя жыхары ведаюць нашы беларускія народныя песні. А адна жанчына пасля выступлення падышла да нас, стала на калені і кажа: „Пачуўшы беларускія песні я ўжо магу і спакойна паміраць”. Людзі плацілі на канцэртах. Усё ж Беласточчына — гэта наша зямля і людзі адчуваюць настальгію па Беларусі. Гэта было бачна падчас гастроляў. Дарэчы, нас здымала два разы Польскае тэлебачанне і на канцэрце „Грыматы” быў нават беларускі пасол у Польшчы.

Сяргей Чыгрын

Добры пачатак

Знаёмства пачалося з ліста. Паслала яго ў Нямеччыну спадарыня Уршуля Ліпчынская, настаўніца нямецкай мовы ў Комплексе прафесійных школ у Гайнайцы. Прасіла яна пасадзіцца да просьбе духавага аркестра наладзіць супрацоўніцтва з падобным яму калектывам у Нямеччыне. Адказ паступіў з горада Гатштат. Таварыства Шпільманштут, якое гуртуе шэсцьдзесят актыўных членоў аркестра, запрасіла гайнайскіх музыкантаў на фестываль духавых аркестраў.

Паездка адбылася ў 1999 годзе. Аркестру спадарожнічалі настаўніца Уршуля Ліп-

чинская і працоўнік Павятовага стараства Валянціна Горбач. Настаўніца пераадольвала моўныя бар'еры, а чыноўніца наладзіла супрацоўніцтва паміж Гайнайскім паветам і нямецкім Саюзам ландаў.

У мінульым годзе група з восьмі чалавек, узначалена старшынёю Саюза ландаў, гасцяўала на Гайнайшчыне.

— Большасць гасцей была ўпершыню ў нашай краіне, — успамінае Валянціна Горбач. — То, што ўбачылі ў час экспкурсіі не адпавядала іхнім уяўленням. У іхнім асяроддзі наша краіна бачылася беднай і прымытыўнай, без асфальтавых дарог, з негасінным народам.

Шпацыр на Старым месце ў Варшаве, цудоўныя краявіды Белавежскай пушчы з зубрамі, поўная зелені Гаўнаўка, старадаўнія драўляныя будоўлі ў наваколлі горада, Фестываль царкоўнай музыкі ў саборы ў Гайнайцы заваражылы гасцей з Нямеччыны.

— У час двухтыднёвых сустэреч, — працягвае расказ Валянціна Горбач, — дэлегацыя з Гатштат адбыла супольнае пасяджэнне з членамі праўлення Гайнайскага павета. Абодва самаўрады пазнаёміліся. У размовах ставіліся справы абмену моладзю, спартыўнымі і мастацкімі калектывамі, распрацоўваліся напрамкі далейшага супрацоўніцтва. Нямецкі бок запрасіў духавы аркестр Комплекс-

су прафесійных школ на фестываль духовых аркестраў, які адбудзенча 19-25 ліпеня 2001 г.

У апошні дзень пабыўкі адбылося выязное пасяджэнне Рады павета ў Нараўцы, у час якога стараста Уладзімір Пятроўчук зачытаў папярэднюю дамоўленасць на конт узаемасупрацоўніцтва ў галіне культуры, турызму, аховы асяроддзя, экалагічнай адукацыі і ўсходніх інтэграцыяў.

Дэлегацыя з Гатштат пакідала гасцінную Гайнайку поўная добрых уражанняў. Трэба спадзявацца, што ў выніку візіту зменіца вобраз нашай краіны і Гайнайшчыны ў вачах нямецкіх самаўрадавых дзеячаў.

Уладзімір СІДАРУК

Вандроўка з Вейгерова ў Пясніцу

14 чэрвеня, як штогод, гданьскія беларусы ладзілі вандроўку па наваколлі. На гэты раз выбралісі мы ў Вейгерова — горад за Гдыніяй, у які можна даехаць хуткай гарадской чыгункай. Наша вандроўка пачалася з самога горада — наведалі мы гістарычны цэнтр, у якім захавалася забудова XVIII-XIX стагоддзя: касцёлы, ратуша, дамы. Пасярэдзіне рынку стаіць помнік Якубу Вейгеру, які заснаваў горад у 1643 г. Ад яго прозвішча і выводзіцца назва горада. Род Вейгераў быў даволі знатны на Памор'і з XVI ст. Заснавальнік Вейгерова ў 1632-1634 гадах удзельнічаў у маскоўскай вайне Уладыслава IV. Здаваючы замак у Белай быў ён цяжка паранены. Калі шчасліва выздаравеў, паабяцаў заснаваць фонд, якім і было заснаванне спірша вёскі, а з 1950 г. горада. Здавалася б паморскі род і паморскі горад, а ўсё ж такі дачыненне нейкае да Беларусі меў. Менавіта ў 1652 г. Я. Вейгер, два гады пасля смерці жонкі, ажаніўся з Іааннай Кацярынай Радзівіл. Удзельнічаў у шведскім „патопе” і памёр у Гданьску ў 1657 г. Яго цела было пахавана ў сямейнай кропще ў вейгероўскім касцёле. Так Іаанна Кацярына пераняла ў спадчыну па мужу вейгероўскую маёмасць з горадам і валодала ёй да смерці ў 1665 г. Тады спадчына перайшла на дочкі Я. Вейгера з першага сужонства, якія аддалі яе Міхалу Радзівілу (яго жонкай была Кацярына Сабеская, сястра караля Яна III Сабескага). Такім спосабам Вейгерова пасля смерці Радзівіл ў 1685 г. перайшло ў руکі каралля, а ў 1696 г. — пасля яго смерці — горадам валодала Марысенька Сабеская, затым — яе сыны Аляксандр і Якуб. У 1720 г. Сабеская прадалі ўсю сваю маёмасць на Памор'і графам Пшибандоўскім. Вейгерова яшчэ пару разоў было прадметам гандлю, каб урэшце ў канцы XVIII ст. перайсці ў руکі графаў Кейсэрлінггаў, якія валодалі ім да 1945 г.

Найстарэйшым помнікам архітэктуры Вейгерова з'яўляецца кляштарны касцёл святой Анны, пабудаваны ў 1648-1650 гадах Аннай і Якубам Вейгерамі. На

хоры за вялікім алтаром знаходзіцца карціна, на якой на фоне вейгероўскага краявіду прадстаўлены партрэты фундатараў. Карціну выкананаў у 1658 г. па заказе Іаанны Радзівіл Станіслаў Класоўскі.

На любаваўшыся прыгожай архітэктурай Вейгерова падалісі мы на ўлонне прыроды Даржлобскай пушчы (называад мясцовасці Даржлюбе), у напрамку Пясніцы. Праходзячы за Вейгеровам праз мост на рэчцы Рэда мы маглі палюбавацца яе пакручытым, меандрычным цячэннем. Як па ёй некалі сплаўлялі пушчанскае дрэва да мора, калі здаеща, што паявілася яна дзеля мастацкай прыгажосці, а не гаспадарчай прыдатнасці? Пушча не напамінае Белавежскай, аж цяжка ўяўіць, што некалі быў гэта вялізны лясны масіў, дзе палявалі на „буйнага звяра” паморскія князі і шляхцічы, і — вядома — Ян III Сабескі, амагчыма і Радзівілы, якія валодалі не толькі Вейгеровам але і замкам у прыморскім Жуцэве. Хаця вякамі пушча высякалася, захавалася 150-гадовыя букі. Раствуць тут высокія сосны, елкі і альшына. Зараз гэтыя мяшаны бор цягнецца даўжынёй 15 км і шырынёй 11 км. Калі б увесь час ісці проста, за дзень перайшлі б мы без праблемы пушчу „ад краю да краю”. Увайшоўши ў бор з боку Вейгерова, мы трапілі на прыродазнаўчую сцежку з адукацийнымі прыпынкамі аб раствуемых у лесе дрэвах, былінах і зёлках. Наша захапленне выклікала экалагічную паляна з багаццем квітнеючых травак. Мінулі таксама агромністую лясную крыніцу (zródlisko) і статак коней над меандрамі Рэды. Ходзячы пушчанскаемі дарагамі двойчы напароліся мы на агароджаную вайсковую зону і на тэрыторыю амбразуры. Паблукаваўши па лесе, дайшлі мы спірша да невялікага лясного возера Чорнае, з якога выплывае рэчка Пясніца. Падсілкаваўшыся спечанымі на вогнішчы каўбаскамі, пабродзіўши па нагрэтым сонцам моха-травяністым беразе возера, налюбаваўшыся рамантычным краявідам і ўспамінамі Алеся Юзафовіча пра яго родны Астравок калі Крынік, мы пайшлі далей пушчай.

Назва Пясніца вядомая кожнаму жыхару Памор'я як месца масавых расстрэлаў ад верасня 1939 г. да красавіка

На лясным возеры Чорнае (кашуб.: Sztoborowo).

1940 г. У tym часе немцы ў лесе побач вёсак Пясніца-Малая і Пясніца-Вялікая знішчылі каля 12 тыс. людзей, галоўным чынам польскай і кашубскай інтэлігенцыі з Памор'я і вязняў, прывезеных з Нямеччыны і Чэхаславаччыны. Летам і ўвесені 1944 г. немцы прывозілі сюды вязняў са Штутгата, якія эксплуатавалі і палілі астанкі ахвар 1939-1940 гадоў, і якіх пасля таксама расстрялялі, каб не было слядоў злачынства. Аднак прауды пра лютасць немцаў не ўдалося схаваць — нехта недабіты цудам выратаваўся, нехта быў сведкам расстрэлаў... З дзвюх брацкіх магіл у 1946 г. дасталі астанкі 350 асоб, некаторых ідэнтыфікація. Зараз на тых магілах стаяць крыжы, некаторыя падпісаны прозвішчамі загінуўших. На паверхні 250 гектараў лесу такіх масавых магіл 27. Уражанне на наведвальніках робіць характэрная кашубская драўляная каплічка з выявай задуманага Ісуса. Побач, пры дарозе з Вейгерова ў Жарновец, знаходзіцца помнік, пастаўлены грамадствам Вейгероўскага павета ў 1955 г., дзеля ўшанавання памяці ахваря. Да брацкіх магіл вядзе крыжовая дарога (каля 2 км) з паметкай чарговых станций на вялізных камянях. На магілах ляжаць свежыя кветкі. Відаць, часта прыязджаюць наведвальнікі. Прэ падзеі ў пясніцкім лесе расказаў наш Міраслаў Матысюк, які нарадзіўся ў недалёкім Компіні, куды ў 1951 г. прыехалі яго

бацькі з Белаосточчыны ў пошуках працы. Мама Мірка родам з Міклашэва, а бацька з Семяноўкі. Стомленыя, чакалі мы пад пясніцкім помнікам аўтобуса, каб вярнуцца дадому. Усё ж такі добра — думалася — месца ўшаноўваеца належна, і дайсці можна пехатою пазначанымі шляхамі, і даехаць аўтобусам ці самаходам. І ў школах пра Пясніцу вучаць, пра што засведчыў наш сябра Міраслаў, які ў пачатковую школу хадзіў 4 км ў Вейгерова. І кожны на Памор'і знае з чым атаясамліваеца гэтае месца. Божа — думалася — а дзе ж тыя крыжовыя дарогі, аўтобусныя прыпынкі і турыстычныя маршруты да масавых магіл беларускай інтэлігенцыі, хаця б у Курапаты, якія больш-менш сталі вядомымі. Кашубы, хаця не нацыя, а падбалі, каб туды лёгка трапіць мог кожны: у Вейгерове мы бачылі прынамсі два паказальнікі на Пясніцу: для пешаходаў і аўтамабілістаў. Калі да такога ўзроўню дойдуть беларусы?

У нашай вандроўцы ўдзельнічала 12 асоб: ад наймалодшай чатырохгадовай Олі Матысюк, якая з восьмігадовым брацікам Алесем і татам Міраславам або нас на шляху сустракала або даганяла на машыне, да найстарэйшага, штогодовага ветэрана нашых вандровак Алеся Юзафовіча. А прайшлі мы каля 20 км. І надвор'е нам спрыяла.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ
Фота аўтара

Цішэй едзеши — далей будзеши

Паехаў я ў энскую вёску. Вёска тая такая, як і ўсе — моладзь выраілася ў гарады, асталіся толькі старэйшыя і адзінкі з малодшых, якія асталіся ў вёсцы ці то па прычыне разяваватасці, ці то з лірычнай прывязанасці да родных хат і ні.

— Калі вы з „Ніве”, вы павінны наведаць чалавека, што жыве на водшыбе вёсکі, — сказаў мне. — Ён вершы складае, анекдоты.

Падаўся я ў паказаным мне напрамку. На водшыбе энской вёсکі стаіць пажылая ўжо хата. Від панадворка паказвае, што не вядзенца тут інтэнсіўная ці экспансіўная, але дакладна наадварот — імпансіўная гаспадарка. Цяперашнія палітычныя і эканамічныя трэнды наканоўваюць таій ролю экспэнтрычнага запаведніка.

З гаспадаром, сярэдняга ўзросту, не стаў я гаварыць пра вытворчасць, але пра творчасць. Размова атрымалася на здзіў канкрэтнай. Мой суразмоўца не падаўся ў хату, каб адтуль выносіць запісаныя страфамі сышткі; з кішэні летніка выняў трох дбайна зложаныя карткі сваёй анталогіі.

Тры вершы напісаныя надзіва добрай беларускай літаратурнай мовай. Лі-

таратура факта. Два сатырычныя вершы кляймуюць хітрыкі мясцовых знатнасцей... Спытаў я аўтара, ці магу ўзяць тэя вершы для друку ў „Ніве”. Атрымаўшы згоду, перапісаў я іх.

Калі б вершы былі грамадска нейтраналі, было бусё ў парадку. Але ж сатыра мае некага ўкалоца, так, як калісь гэта паказвала logo папярэдніцы сённяшняй „Ніўкі”. А такі грамадскі ўкол можа быць балочы, той уколены можа пагневацца, можа балоча адгрэзіціся. І ўласніку імпансіўнай гаспадаркі цяжка будзе выстаяць, нават калі ён з'яўляецца прыхильнікам бескан'юнктурнай прауды.

Апрача чыста маральных абумоўленасцей чалавеку спадарожнічаюць і абумоўленасці канкрэтнага матэрыяльнага характару. Сам ён, адданы праудзе, можа не прыдаваць ім вялікага значэння, але калі спадарожнічае яму сям'я, якую ён мае пракарміць...

Калі я канчаў спісваць вершы, з хаты выйшла жонка майго суразмоўцы. Са сказанага раней пра імпансіўную гаспадарку можна б спадзявацца нейкіх памяркоўных, мякка кажучы, уражанняў ад гэтай падзеі. Людзі ж часта ж-

няцца па прынцыпе праціўнасцей, дыяметральных. Але ж не! Гаспадыня аказаўлася жанчынай яшчэ даволі маладой і сімпатычнай. І з мяккімі характарам — як і ейны муж.

Далікатна выказала яна сваю нязгоду на абнародаванне мужавых грамадска нацэленых вершаў. Бо ж з мужчынамі так найчасцей бывае, што больш скільняныя яны да азартнічання і лезуць у нейкія рызыкоўныя абставіны. Мала гэта ўсялякіх няшчасцяў з кавалерамі бывае?! А калі ёсць жонка, то яна, як той анёл-ахоўнік, адцягае мужа ад небяспекі. Вось і ў энской вёсцы жонка майго суразмоўцы штораз больш настойвала на сваім. Асабліва непакоі је верш пра бацишку. Папрок жа ў такім напрамку, гэта бязбожнасць. Бо калі гаспадарка ў наш час імпансіўная, а гаспадар — бацька грамадкі дзяцей — больш увагі прыдае маральнym чым матэрыяльнym пытанням, тады цалкам рацыянальным меркаваннем з'яўляецца спадзяванне на справядлівага Бога. І нельга папракаць служыцеляў Яму.

Можа тут узімкнучы у чытача пытанне: а што ж такога было з тым бацишкам? У адказ можна сказаць, што нічога незвычайнага. Пайшоў ён следам дзяржайных казначэяў і, кажуць, уста-

навіў тры парогі, як для падаткаў, плаціты за шлюб. Дзеля здзійснення гэтай чыста бізнесавай задумы, прыдбаў ён тры пары вянцоў: залатыя, сярэбранныя і медныя. І ўстанавіў дадатковую плату за вянчанне пад залатымі (30 зл.) і сярэбраннымі (25 зл.) вянцамі. Багатым бізнесменам гэта магло б спадабацца, але не чалавеку, які займаецца не бізнесам, толькі маральнімі пытаннямі:

Такога яшчэ не бывала,
Нават у ваенным становішчы,
Каб за гроши вызначали,
Пад якім вянцом хто становішчы.

Магчыма, што бацька, устанаўліваючы такую прагрэсіўную аплату, хацеў заадно і даць знак святому Пятру, каго пасля кіраваць у ігольнае вуха, каго пагнаць праз палаючы касцёл, а каго вітаць з аркестрам і парадам анёлаў. Аднак пра бацькаўшаву выдумку даведаўся ўладыка і забараніў яму загання дзеянні. Уладыка, які хадзіў і жыве ў свеце напоўненым самаходамі, тэлевізіяй і мабільной сувяззю, не забыў яшчэ, што Хрыстос гандліроў-бізнесменаў павыгандніў з храма. Дзякуючы яму, загання дзеянні.

Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Уваенным Беластоку

(закаччэнне; пачатак у 14 н-ры)

Першыя контакты з Беларуссю

Сястра Оля першы раз прыехала да нас у 1954 годзе, роўна 10 гадоў пасля таго, як мы ў адправілі да мамінай цёткі ў вёску Галені, якая пасля вайны апынулася ў Беларусі. Многа разоў мама слала ў Москву прашэнні пусціць у Польшу дачку Вольгу, якая адлучылася ад сям'і ў час вайны. Ніколі не атрымала адказу. Пасля смерці Сталіна, калі ў Савецкім Саюзе пачалася першая „адліга”, Народны камісарыят унутраных спраў Беларусі паведаміў Олю, што можна ёй паехаць у Польшу на год. Прыйехала яна ў Белавеж і цэлы год была з намі.

Пры грашовай дапамозе дзядзькі Лукаша, бацькавага брата, які з 1917 года жыў у Петраградзе, Оля закончыла Брестскую педагогическую вучылішча і стала працаўшчыцай настаўніцай. У 1953 годзе выйшла замуж.

Цяжка нам было расставацца з Оляй, але, відаць, такі быў яе лёс. За той прыезд у Польшу пакутуе ўсё жыццё. Пасля вяртання з Польшчы вызывалі яе не-калькі разоў на допыты ў мясцовы аддзел НКУС. Амаль не зрабілі яе шпіёнам, забаранілі працаўшчыцу ў школе. А яна ж так любіла сваю прафесію! Добра, што не саслалі ў лагер. Магло б і так быць. Не ведаю, як было ў Расіі, але ў Беларусі ўсім валодала страшэннае НКУС.

Я першы раз адведала сваю сястру ў 1962 годзе. Тады яна магла ўжо прыслать мне запрашэнне. Паехала я са сваёй дачушкай, якой было трох з паловай года. Оля прыйехала з Белага Ляска (вёскі, куды яна выйшла замуж) у Брэст сустрэць нас. Сустрэліся мы на пероне. Хаця яе не хацелі туды ўпустыць, то не-як бокам яна дасталася. Прайшлі мы ў станцыйную залу, дзе ўсім трэба было здаваць пашпарты. Здала і я. Прайшло паўгадзіны і пачалі выклікаць па прозвішчы ды вяртаць дакументы. Мя-

не не выклікалі. Падышла я да агенца, а мне кажуць: „Ждите!” Пасля гадзіны Оля кажа, што не паспее на аўтобус. Я пачала патрабаваць пашпарт. Аж тут падышоў салдат і кажа сястры:

— Вы уйдите, эта женщина, — паказаў на мяне, — задержана!

— Вам не разрешается въезд в СССР, — звярнуўся да мяне.

— Чаму? — пытаю.

— Такое решение начальника.

— А ён дзе, я хачу з ім убачыцца.

— Он уже ушёл!

Я пачала сварку, стала тлумачыць, што з дзіцём не буду сядзець на вакзал і начным цягніком назад не паеду! Нам з Оляй збрісалася ўжо на плач, але ўдалося дабіцца, каб дазволіць мне пераначаваць у зале для маці з дзіцём.

Вярнулася я ў Варшаву і некалькі дзён блыталася між пашпартным аддзелам варшаўскай міліцы і пасольствам СССР. Так і не даведалася я чаму мяне не ўпусцілі. За трэцім хіба разам у пасольстве сказали: „Ну, езжайте, больше вас задерживать не будут”. Я зноў са сваёй дачушкай падалася ў той непрыязны мне Брэст.

Этты раз сустрэла нас на пероне наша свяячка з Брэста. Правяла яна нас на аўтобусны вакзал, адкуль мы адправіліся ў Белы Лясок. Было гэта ў чэрвені 1962 года. На другі дзень наведаў мяне энкавэдзіст („сычык”, — сказала суседка). Павучыў мяне, што мне нельга нікуды аддзяліцца з месца. Была я ў сястры трох тыдні і ўесь час вяліся назіранні за мною. Калі мой „апякун”, агледзешы мяне, ад'яджаў на сваім матацыкле (не раз гутарыў са мною ветліва, пытаўся, што раблю і дзе працую, ці прыйехала сюды ўпершыню і гэтак далей), тады мой швагер Вася, які паспытаў Сібіры і сямі гадоў вайсковой службы на Далёкім Усходзе, казаў: „Ну, можам збірацца і нешта аглянем, паедзем да свяякоў у Ройбіцкі ў Прыкалес, а мо і ў Шарашова ці

ў Пружаны. Два дні нашы”. И мы сядалі на матацыкл з каляскай і ездзілі куды нам было трэба.

Там таксама наладжалася жыццё, слабела міліцэйская сістэма, прыбывала тавараў, крышачку павялічвалася зарплата. Усенька гэта цешыла мяне. Магчыма таму, што там асталася жыць мяна сястра, там жывуць сваякі з мамінага роду. Хіба і таму, што гэта ж Беларусь — адзіная, непаўторная. Яна наперакор усім стыхіям зла, захоўвае ўсё яшчэ своеасаблівымі прыкметамі нацы. Відавочна, на жаль, ужо толькі на вёсках. Смуць мяне поўная русіфікацыя гарадоў і вялікае п'янства. Ці ёсьць на гэта нейкае лякарства?

Эпілог

Што б не казаць пра той цяжкі і бедны час 1944-1946 гадоў, з якім змагаліся мы тут у Польшчы, то не зраўняць яго з тым, што перанеслі людзі ў білікай Беларусь! Вярталіся яны з далёкай Германіі, Пруссіі, Беластока і іншых месцаў, дзе іх прымусова пасялілі немцы, у свае спаленыя вёскі і запушчаныя палі. Вярнуўшыся ў вёску мае дзядзькі пачалі рыхтаваць зямлянкі, сцягваць недапаленія ў пажары сцены хлявоў, клунь, каб паспесь перад зімою аднавіць жыллё. Не паспелі справіцца з гэтай працай, як іх усіх трох прызвалі ў армію. Маміны браты Васіль і Мікалай папалі ў Венгрию, швагер Язэп Пстыга — у Германію. Усе троє былі ранены, доўга ляжалі ў шпиталях. Вярнуліся ў 1945 годзе. У вёсках ужо былі калгасы.

Прайшло многа гадоў пакуль адбувалі вёску. Хто ставіў па-старому, а хто — калі больш старанны — будаваў новую, большую хату. У 1946-47 гадах праз Беларусь прайшла хвала новага сталінскага тэрору. З нашай радні арыштавалі трох асоб: вярнуўшагася з вайны Язэпа Пстыгу, старэнкага ўжо 70-гадовага дзядзьку Якіма Гарустовіча, які памагаў усім суродзікам пасля прызываў мужчын у армію. Трэцім быў мой 20-гадовы дваюрадны брат Іван Р. — здольны, працаўшчыцай чалавек. Не па-

паў у Германію таму мусіць, што працаўшчыцай у мясцовай цагельні. Пасля смерці Сталіна двух вярнулася. Не вытрымаў толькі дзядзька Якім.

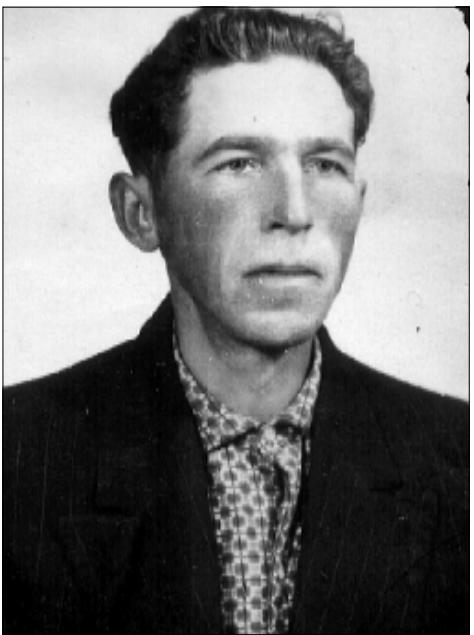
Пасля вайны перастаў існаваць і той гасцінны хутар пад Тапалянамі, які быў нам прытулкам. Пяцрук і Кацярына Хоцькі чакалі ўсё свайго сына, які так і не вярнуўся з Германіі. Мала было аднае бяды, то яшчэ нахлынула новая. У пасляваенны час па ўсім Падляшшы блукалі лясныя банды, якія надта дакучалі нявінным жыхарам беларускіх вёсак. Находзілі яны хутар, „райлі”, не сказаць каб ветліва, выязджаць „у рай”. Аднойчы павялічілі яны з сабою сына Хоцькай, Анатоля. Яму ўдалося ўцякніць. Тады Хоцькі вырашылі выехаць у Савецкую Беларусь, каб ратаваць сына. Пакінулі задбаную гаспадарку, увесі свой дабытак і пaeхалі ў горы, знішчаныя край пад прымусам. Там пасялілі іх у калгасе. Анатоль працаўшчыцай рабочым на чыгуначы. Неўзабаве паўміралі бацькі ды і Анатоль аказаўся нядоўгавечным. Абзавёўся быў сям'ёю, але жыў коротка. Пры іхнім жыцці дачка Хоцькай, Мані, удалося пераехаць у Польшчу, прыпісваючыся да польскай сям'і нявесткай. Яна мне расказала, як бацькі цешыліся, што хаця яна адна вернеца на „сваё”. Аднак склалася інакш. У Тапалянамі яна не вярнулася. Жыла і працаўшчыцай ў Беластоку. Выйшла замуж, нарадзіла дзве дачушки. Здавалася, забудзе ўвесі перажывы кашмар, але злы лёс не пакінуў гэту сям'ю. Памерла Мані невядома ад чаго ў пачатку 1960-х гадоў. Вярнулася, але ўсяго на праваслаўныя могілкі.

Калі едзем з мужам з Беластока ў Міхалова цераз Тапалянамі, зайсёды глядзім у бок хутара, дзе кіпела жыццё, дзе адбылося столькі розных падзеяў. А цяпер ад хутара не засталося нікага следу.

Так прамінае ўсенька на нашай гаротнай зямлі! На месца старога прыходзіць нешта новае, але ці новае то лепшае. На жаль, не канешне яно лепшае.

Алена Анишэўская

Сцежскі і дарожскі

працаўшчыцай у лесе з бацькам, а пасля з братамі. Пільна прыслухаўся гутаркам старэйшых людзей і адносіўся з сімпатыяй да тых, хто бараніў бедных і пакрыў джаных. Ведаў, што ў вёсцы ёсьць ячэйка камуністу — КПЗБ.

Восені 1939 года, калі Дзмітрыю быўло пятнаццаць гадоў, прыйшлі саветы, якіх ён горача вітаў. Паступіў ён на вячэрня курсы, пасля якіх паслалі яго ў Фабрычна-заводскае вучылішча ў Чарлянцы, дзе засталася яго вайна. Вярнуўся ён дамоў і каб не трапіць на прымусовыя работы ў Прусію, ахвотна пайшоў працаўшчыцай, амаль дарэмна, на чыгуначку.

У маі 1942 года Дзмітрыя Самасюка забралі ў дэпо ў Тыльзіт. Быў там трох месяці, а пасля трапіў да гаспадара ў Коршы. Гаспадар, Франц Маркфарт, быў нядрэнным чалавекам, але працаўшчыцай трэба было, бо і там быў нямецкі парадак і дысцыпліна. Працаўшчыцай там таксама палякі, беларусы і французы; і ўсе дружна жылі. Некаторыя палякі запісаліся ў паліцыю, іншыя не хацелі.

Розна сёння гаворыцца пра гітлераўскую арганізацыю СА, пераважна адмоўна. Аднак, паводле слоў Дзмітрыя Самасюка, тыя людзі ў жоўтай форме пільна сачылі за парадкам і калі нават немец правініўся, тады яму бяды. Аднойчы гаспадар не заплатіў Дзмітрыю месячнай „зарплаты” — 20 марак — і наш герой паскардзіўся аб гэтым начальніку СА. Той адразу аблайшы гаспа-

дара і загадаў вярнуць доўг работніку. Дзмітры добра вывучыў нямецкую мову, што пасля прыгадзілася, а мо нават выратавала яму жыццё.

У студзені 1945 года прыйшлі саветы і нашага героя прызвалі ў сваю армію, у якой ён праслужыў да 1947 года. 494 пяхотны полк, у які ён трапіў, быў адпраўлены пад Вроцлав, а пасля перақинуты ў Чэхаславакію, дзе ваяваў супраць арміі фельдмаршала Шэрнера. Пасля баёў і кароткага курсу Дзмітрыя стаў кулямётчыкам ручнога кулямёта Дзегцярова. Многія байцы раздабылі трафейныя веласіпеды і на іх ездзілі. Аднойчы, у час такой праездкі, Дзмітрыю папасаваўся веласіпед. Ягоныя таварыши не чакалі і пaeхалі далей, а ён знайшоў у рове іншы, добры, веласіпед і думаў ехаць далей. Нечакана з зараснікаў выйшлі шэсць нямецкіх салдат, нябрывых і змучаных, і ідуць на нашага героя. А ён у савецкай форме і з кулямётам Дзегцярова павешаным на руль. Што рабіць? Пісталет ТТ схаваны ў кішэню і не справіцца ім з шасцю немцамі... Але немцы нейкія іншыя, не думаюць страляць у яго, толькі пытаюць, хто ён і адкуль. Ён давай па-нямецку тлумачыць, што быў на прымусовых работах у таго-то гаспадара і як трапіў у савецкую армію. Яны спыталі яго, як трапіць у палон. Ён, маючы на думцы савецкі палон, парыў ім: „Не спяшайце, яшчэ успеце”. Па нейкім часе ваеннае часць, дзе служыў Дзмітрый Самасюк, трапіла ў Венгрию. Як у адной, так і ў другой краіне віно пілі як ваду.

Вайна закончылася, але Дзмітрыя трymалі ў арміі і ў канцы 1945 года ўсіх адправілі ў Севастопаль, які быў знішчаны амаль датла. Дзмітры пачаў служыць у Чарнаморскім флоце мараком-кулямётчыкам. Там праслужыў больш падыхода і ваеннае камісія адправіла яго ў Сімферопаль у рабочы батальён.

У 1947 годзе Дзмітрыя Самасюка дэ-мабілізавалі і ён вярнуўся дамоў. У tym жа годзе ажаніўся з прыгожай дзядчынай Аннай і пайшоў да яе ў прымы ды пачаў гаспадарыць. Аднак ваеннае эпіпей назаўсёды засталася ў яго памяці. Помніць усіх сваіх савецкіх таварышаў і нямецкіх ворагаў, аднак не мае да іх нянявісці, бо такі быў час. Германія была пад дыктатурай Гітлера ды ягоных памагатых і народ мусіў іх слухаць, а Савецкі Саюз быў пад дыктатурай Сталіна ды яго памагатых і народ таксама вельмі-вельмі доўгага мусіў іх слухаць.

У Дзмітрыя і Анны Самасюкоў нарадзіліся прыгожыя дзеці: Коля ў 1951, Анна ў 1958 і Любка ў 1962 гадах. Усе яны паканчалі сярэднюю школу, а наймалодшая, Любка, вышэйшую і працуе настаўніцай у Дарагах. Коля доўгі час працаўшчыцай у Дубіцкай гміне на адказнай пасадзе, а цяпер ён абрабляе бацькоўскую гаспадарку. Анна, жонка Дзмітрыя, памерла нечакана год таму. А сам Дзмітры ад 1985 года на пенсіі. Любіць ён успамінаць мінулае, з засцярогай, каб маладому пакаленню не давялося хадзіць такімі сцежкамі-дарожкамі, па якіх прайшоў ён сам.

Мікалай Панфілюк

Ніўка

W 1989 roku doszły mnie słuchy, że jest jakieś spotkanie z wyborcami. Pojechałem na nie. W lokalnym amfiteatrze było kilka tysięcy osób. Oprócz mnie na scenie było jeszcze dwóch kandydatów, którzy przemawiali po białorusku.

Найзабаўнікі анекдоты выбарчай кампаніі

Пад такім загалоўкам часопіс «Nowe Państwo» (Nr 25 (291), 22.06.2001, s. 3) друкуе выказванні палітыкаў пра найзабаўнікі кур'эзы іхніх выбарчых кампаній. Мы пранануем анекдот В. Цімашэвіча.

О-то-то слоўнік

Анахранізм

Тлумачальны слоўнік беларускага мовы так тлумачыць слова *анахранізм* — звязы, погляды, думкі, якія звязаюцца са старэлымі для пэўнай эпохі.

Мовазнаўцы звязваюць яго этымалогію з грэцкімі словамі „*ана*” (назад) ды „*хронас*” (час). І... відавочна ж, памыляюцца!

Анахранізм у нашым, беларускім, ра-

зуменіні паходзіць без усякага сумневу ад народнага выразу „*а на храна?*” Няма патрэбы казаць пра папулярнасць гэтага моўнага звароту.

„*А на храна нам гэтая мова?*” — гукаюць, узяўшыся ў бакі. Тоё ж самае кажуць пра незалежную дзяржаву, дэмакратыю, беларускую школу, рынак, нацыянальныя сымбалі й презыдэнцкія выбары...

Анахранізм стаўся ня толькі ідеалічным падмуркам улады, але й падста-

вовым элементам мэнтальнасці электратау, арбітаю ягонага, пазбаўленага прыঢ়গন্যন্তা роднае Зямлі, касымічнага руху.

І хача суседзі называюць такое жыццё „*савецкім анахранізмам*”, яно тым ня менш ідзе сваім ладам.

Анахраністы падчэпваюць відэльцам тлушчапырскую скварку, куляюць поўную чарку, паволі разваливаюць народную гаспадарку, а ўсіх незадаволеных б'юць гумовым дручком па карку.

Вінцэс Мудроў
(паводле часопіса „Arche”, № 7/2000)

Двухлітарная крыжаванка

Гарызантальна: 1. служовая асона, якая вядзе следства, 3. мужчынскае імя, 5. знак азбукі, 7. сталіца Ганы, 9. адабленая групоўка людзей, якія лічаць сябе лепшымі ад іншых, 10. Максім, аўтар „Вянка”, 11. зімовая павозка на двух палазах, 12. самка казла, 14. вузкая сталёвая палазка для катання на лёдзе, 16. правы прыток Ніла ў Судане, 17. ручная зброя для кідання камянёў.

Вертыкальна: 1. сляпы чалавек, 2. „доўгая” паўднёваамерыканская дзяржава, 3. правы прыток Індигіркі ў Якуціі, 4. там беларускія футбалісты сыграли 0:0, а польскія 1:1, 6. горны хрыбет на паўднёвы захад ад Пекіна, 8. Бур-

ханудзін, прэзідэнт Афганістана, (нар. у 1940 г.), 9. псеўданім, 11. муж Ксанціны, 13. практиканне, якое патрабуе рашэння, 14. пакаранне, 15. грэчаская турэцкая выспа.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаўць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 20 нумара
Гарызантальна: эсэр, Бажан, аполак, шарж, Сукрэ, карыца, адывабата, Будны, аканомка, капібара, Азгур, Брадфард, Вярыга, азарт, Зогу, „Эрнані”, аковы, Сена.

Вертыкальна: Мапуту, Байран, стаявар, ражка, вохра, масів, Эдынбург, Атэнбара, бокс, дэпо, смог, кадр, Карфаген, здзекі, управа, вядро, Быкаў, аазіс.

Рашэнне: **Хто праўду скажа, той галодны спаць ляжа.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем Аляксандру Дабчынскаму з Беластока і Вользе Дзміянович з Варшавы.

Фэстываль Музыкі Маладой Беларусі Басовішча 2001

Гарадок, Белаосточчына, 20-21 ліпеня 2001 г.

Беларуское Аб'яднанье Студэнтаў у Польшчы паведамляе, што гурты, якія хочаць узяць удзел у конкурснай частцы сёлетняга выпуску Фэстывалю павінны да 15 ліпеня 2001 г. даслаць па адрасе Radio „Racja”, ul. Ciepła 1/7, 15-472 Białystok (з прыпіскай „Basowiszczza 2001”):

— інфармацыю пра гурт (агульная даведка, склад, контакт — адрес, тэлефон),

— запіс 20 хвілін сваёй музыкі, 70% якой павінен скласці беларускі матар'ял.

„Даўцины” Андрэя Гаўрылюка

Пяць запаведзей чыноўніка:

1. Не думай.
2. Як думаеш, не гавары.
3. Як гаворыш, не піши.
4. Як пішаши, не падпісвайся.
5. Як падпісваешься, не здзіўляйся.

* * *

— Пан доктар, гавару праз сон.

— Гэта нічога дрэннага.

— Як гэта! Усё бюро смяеца!

* * *

— Маруся, што ты думаеш пра нашага новага супрацоўніка?

— Ён нейкі нервовы. Ледзь сядзе за стол, а сразу пачынае працаўца.

* * *

Маруся дырэктару прадпрыемства:

— Я разлічвала на павышэнне зарплаты...

— Зваленяю вас з працы; у нашым прадпрыемстве непатрэбныя людзі, якія памыляюцца ў разліках.

* * *

У банкеце для працаўнікоў прадпрыемства і іх жонак адна пані пытае суседа:

— Ці вы з'яўляецесь начальнікам майго мужа?

— Не, паважаная пані.

— Тады будзьце ласкавы зняць сваю руку з майго калена.

* * *

Інспектар уваходзіць у вытворчы цех і сустракае там новую сакратарку.

— Ці дырэктар не вызначыў вам ніякай канкрэтнай задачы? — пытае яе.

— Вызначыў. Калі нешта здарыцца, маю яго абудзіць.

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыніць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае пранавы можаце да-сылыць па пошце (*Radio Racja, ul. Ciepła 1/7, 15-472 Białystok*) або па электроннай пошце (*rokhitparad@poczta.onet.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

36 выпуск, 16.06.2001 г.

1	4	137	Алесюкі, „Беларусачка”
2	2	127	Н.Р.М., „Паветраны шар”
3	3	126	Кардон, „Званы”
4	1	120	Ріма, „Водка”
5	5	100	Зэт, „Нармальна”
6	6	96	Гоман, „Сыну”
7	12	83	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
8	7	77	Ріма, „Прывык”
9	10	72	Зэт, „Баю-баю”
10	9	71	Н.Р.М., „Мы жывем някепска”
11	16	70	Кальян, „Беларуская нацыя”
12	18	67	Крыві, „Волы”
13	11	62	Я нарадзіўся тут, „Нёман”
14	—	51	Н.Р.М., „Катуй-ратуй”
15	—	45	Ілона, „Вядро”
16	8	44	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
17	17	42	Гоман, „Беларусачка”
18	15	34	Крама, „Дай мне шанец”
19	19	30	Камелот, „Дудар”
20	—	29	А. Памідораў, „Крылавае свята”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.